

ВИДАВНИЧИЙ АСИ
ОСВІТА

Для підготовки ДПІДСУМКОВОЇ

2017

9

АТЕСТАЦІЇ

КЛАС

О. В. ЄРЕМЕНКО, А. В. ЛУПІЙЧУК

ЗБІРНИК ДИКТАНТІВ З

УКРАЇНСЬКОЇ

МОВИ

+ завдання для підготовки

- ✓ 50 диктантів
- ✓ орфографічний та пунктуаційний тренінг
- ✓ тексти для самостійного опрацювання та ключі до них

ПЕРЕДМОВА

Перевірка знань учнів є важливим етапом освітнього процесу, зокрема особливо вагомим є її функціональність у випускних класах. У 9 класі необхідно перевірити ключові та предметні компетентності учнів з української мови, визначити рівень їхніх правописних навичок, ефективно проконтролювати освітній рівень випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Цей збірник диктантів учителі загальноосвітніх навчальних закладів можуть використати для підготовки до проведення державної підсумкової атестації з української мови в 9 класах. Проходження державної підсумкової атестації з української мови обов'язкове. Її проводять у формі текстового диктанту фронтально за традиційною методикою. Крім того, перевірка підлягає вмінню учнів належним чином оформлювати роботу. Для цього в збірнику подано 50 диктантів, адаптованих до чинного правопису сучасної української мови. Вони відповідають змісту навчальної програми з української мови. Автори дібраних текстів — класики української літератури, відомі мовознавці, етнографи, сучасні письменники. За допомогою диктанту можна перевірити, як добре учні знають правила орфографії та пунктуації, а також їхнє вміння застосовувати вивчені правила під час написання тексту.

Учні зможуть самостійно підготуватися до державної підсумкової атестації з української мови за допомогою цього збірника диктантів: у ньому подано тексти для самостійного опрацювання та ключі до них, а також орфографічний та пунктуаційний тренінг. Тексти для самостійного опрацювання учні мають списати, вставивши пропущені орфограми та розділові знаки, обрати відповідне написання слів. За необхідності вони можуть застосувати правила, вміщені в орфографічному та пунктуаційному тренінгу, а також написати словниковий диктант, зробити пунктуаційний аналіз текстів, з'ясувати складні випадки правопису. Перевірити правильність написання текстів для самостійного опрацювання учні зможуть за допомогою ключів до них. Усе це сприятиме успішному складанню дев'ятикласниками державної підсумкової атестації.

Згідно з орієнтовними вимогами до атестаційних завдань диктанти містять від 160 до 170 слів. Визначаючи кількість слів у диктанті, враховують як самостійні, так і службові частини мови. Тексти диктантів відповідають орфографічним, граматичним та стилістичним нормам сучасної української мови, вони змістовно цілісні, логічно завершені. Також у них відображено жанрово-стильове розмаїття української літературної мови, її синтаксичну складність і гнучкість, лексичну повноту й багатство стилістичних засобів. Тексти містять достатньо орфограм і пунктограм, засвоєних учнями впродовж навчання в основній школі.

Збірник диктантів має не лише контрольно-оцінювальне, а й навчально-операційне, виконавсько-тренувальне призначення.

Перевірка і оцінювання

Чинна програма з української мови визначає для оцінювання атестаційної роботи такі критерії:

1. Учень отримує одну оцінку.
2. Учитель дотримується таких вимог: орфографічні й пунктуаційні помилки враховують та оцінюють разом; помилки в слові, яке повторюється в диктанті кілька разів, вважають однією помилкою; помилки на одне й те ж правило, але в різних словах і різних реченнях, вважають різними.
3. Розрізняють грубі та негрубі помилки. Під час остаточного обрахунку помилок дві негрубі помилки вважають однією грубою.
4. П'ять виправлень неправильного написання на правильне прирівнюють до однієї грубої помилки.
5. Орфографічні та пунктуаційні помилки на правила, вивчення яких не передбачено програмою основної школи, виправляють, але не враховують.

Нормативи оцінювання

Бали	Кількість помилок
1	15-16 і більше
2	13-14
3	11-12
4	9-10
5	7-8
6	5-6
7	4
8	3
9	1+1 (негруба)
10	1
11	1 (негруба)
12	-

Збірник диктантів має не лише контрольньо-оцінювальне, а й навчально-операційне, виконавсько-тренувальне призначення.

Перевірка і оцінювання

Чинна програма з української мови визначає для оцінювання атестаційної роботи такі критерії:

1. Учень отримує одну оцінку.
2. Учитель дотримується таких вимог: орфографічні й пунктуаційні помилки враховують та оцінюють разом; помилки в слові, яке повторюється в диктанті кілька разів, вважають однією помилкою; помилки на одне й те ж правило, але в різних словах і різних реченнях, вважають різними.
3. Розрізняють грубі та негрубі помилки. Під час остаточного обрахунку помилок дві негрубі помилки вважають однією грубою.
4. П'ять виправлень неправильного написання на правильне прирівнюють до однієї грубої помилки.
5. Орфографічні та пунктуаційні помилки на правила, вивчення яких не передбачено програмою основної школи, виправляють, але не враховують.

Нормативи оцінювання

Бали	Кількість помилок
1	15-16 і більше
2	13-14
3	11-12
4	9-10
5	7-8
6	5-6
7	4
8	3
9	1+1 (негруба)
10	1
11	1 (негруба)
12	-

ДИКТАНТИ

№ 1

Заговори, щоб я тебе побачив!

Людина може володіти кількома мовами, залежно від її здібностей, нахилів і прагнень, але найкраще, найдосконаліше вона має володіти, звичайно, рідною мовою. І це не тільки тому, що цією мовою, засвоївши її змалку, користується повсякденно, а й тому, що рідна мова — це невід'ємна частка Батьківщини, голос свого народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукуються найтонші й найніжніші струни людської душі.

Мова — це щось далеко більше за зв'язок між людьми, це — відбиток свідомості, це — вияв самої особистості. З того, як говорить людина, можна уявити собі її загальний розвиток, освіту й культурний рівень. Що культурнішою вона є, то розвиненішою й лексично багатшою буде її мова, розмаїтішою епітетами, влучними порівняннями, барвистішою вживанням прислів'їв, приказок. У природі не буває людей, які визначались би високим інтелектом і водночас примітивною мовою. Але як часто подибуємо людей байдужих і недбалих до своєї мови й до мови свого народу взагалі! Хіба не доводиться інколи чути: «Чи не однаково, як я говорю? Вправно чи недолуго — то байдуже, аби лише інші зрозуміли, що я хотів сказати».

Ні, не байдуже!

169 слів

За Б. Антоненком-Давидовичем

№ 2

Мова — це глибина тисячоліть

Найперша і найголовніша ознака індивідуальності народу — це його мова. Найсамперед у мові відбито характер народу, його історію...

Мова — це глибина тисячоліть. Це найдорожчий скарб, переданий нам сотнями і сотнями попередніх поколінь, злеліяний у пісні, у казці, у прислів'ї.

Історія — це не тільки минуле. Історія живе в нашій мові, саме слово нам доносить із глибини вків пристрасті, радощі, сподіванки й горе наших предків. Мова — це душа народу. Від сповиточка рідну мову дитина чує від матері, за нею перші ніжні слова ласки промовляє, ті слова, які проказувала прамати над колискою, може, і в глибоку-глибоку минувшину. Ті слова наповнені почуттям, мов квітка нектаром. Дитина росте, чує першу казку, першу пісню, сама лепече ту казку і пісню й розводить свій квітник слів... Емоційну насиченість і значення слів дитина вбирає так само природно, як дихає повітрям рідного краю. У її свідомість разом із материнським словом входять звичаї її оточення, через оповідання близьких довідується вона про життя і справи своїх дідів і прадідів, про подвиги народних героїв минулого.

162 слова

За М. Шумилом

№ 3

Рідне слово — основа буття

Так, це до тебе, саме до тебе це слово! Це від тебе залежить зараз, чи перерветься золота нитка тисячоліть, а чи оживе і заграє на сонці! Це від тебе, саме від тебе залежить, чи джерело рідної мови замулиться у твоїй душі, а чи пружно і вільно дихатиме!

Тільки рідне слово, виплекане родом і народом, має таємничу здатність тримати буття. Тільки від порога рідної мови ти можеш виходити на широкі магістралі світу. А безмір світовий і космічний не дасться тобі в руки, коли ти будеш безбатченком. Чуєш, пісня лунає, ти мимохіть тягнешся вслід за нею; вона старіша від тебе на тисячоліття й на тисячоліття молодша... Жива вода рідної мови на ноги зведе тебе й тоді, коли ти зневірився вже у всьому. І перше слово твоє, до мами звернене, материнське слово хай розширює твої груди озоном людської гідності. Це ти несеш слово в серці, як наполохану пташку. Слово довірилось тобі й повірило в тебе. Не сполохай рідного слова, а захисти його, до серця притули, життям своїм переповни.

165 слів

За І. Драчем

№ 4

Шануймо рідне слово

Учений-мовознавець Ізмаїл Срезневський писав, що українська мова є однією з найбагатших слов'янських мов, що вона «поетична, музикальна, мальовнича». Учений вірив, що «мова Хмельницького, Пушкаря, Дорошенка, Палія, Апостола повинна передати нащадкам славу цих великих людей України».

Славою і гордістю української і світової науки був професор Харківського університету Олександр Потебня. Він досліджував загальні теоретичні питання мовознавства і, звичайно ж, не стояв осторонь проблеми української мови. Щиро співчуваючи своїйгнобленій нації, учений вважав, що в мові виражається дух народу, так само, як і в його традиціях, звичаях, піснях. Щоб довести чудові можливості української мови, Олександр Потебня переклав нею уривки з Гомерової «Одіссеї», вільно передавши незнайому українцям екзотику давньогрецького побуту.

На жаль, звичці нехтувати рідною мовою дехто піддається й сьогодні. Культ Батьківщини й рідної мови часом зневажається, подекуди ще міцно тримається байдужість або мовний нігілізм. Чимало зусиль доведеться ще докласти, аби скрізь у нашому краї пробудити національну самосвідомість, частиною якої є повага до рідної мови.

Нехай срібно лунає в безмежному майбутті наше слово — вірний проводир на важких шляхах історії, запорука нашої гідності і незнищенності.

170 слів

За А. Матвієнко

Із історії нашої мови

Більш як тисячу років тому українське Закарпаття було силою відірване від Київської Русі. Протягом тисячоліття перебувало, як у консервній банці, не підлягало асиміляції. І ось у ХХ столітті повернулося у своє природне лоно. І що ж? Мова лишилася майже така, як під Києвом чи Полтавою, збереглися і звичаї. То якою ж мовою говорили закарпатці, коли їх приєднали колись до чужої держави?

«Слово о полку Ігоревім» створене книжною мовою часів Київської Русі, та коли читаємо в ньому цитати з народних пісень, розуміємо, що тодішні кияни співали такою ж мовою, як ми.

Навіть у літописах, як тільки автор намагається передати діалог, пряму мову, він уживає слова, що нічим не відрізняються від сучасних. То якою ж мовою розмовляли тоді в Києві?

Хоч у Східній Європі цю мову й називали то «рутенська», то «руська», то «русинська», йшлося про мову народу, що жив на Подніпров'ї навколо Києва, Переяслава та інших міст цього краю. Українська мова вже в добу Середньовіччя належала до розвинених, багатих лексикою, мелодійних, дарідних.

161 слово

За Г. Нудьгою

№ 6

Слово і народ

Наша мовна традиція сягає далеких часів, періоду держави Київська Русь. Розвитку слова не могли зашкодити чвари й усобиці, феодальна роздрібленість і навіть багатовікове монголо-татарське іго.

Горіли хроніки, храми і святі книги, а наше слово вийшло з вогню, як заповіт. Йому належало ще немало зробити. Воно чекало великої пори.

І пора прийшла. Постала освіта, ширилася наука, збагачувалася культура. Слово стало непоборним, як республіка Запорозька Січ, і прекрасне, як козацьке бароко. Якщо Богдан Хмельницький був батьком нації, то її матір'ю була мова.

Друковані в Україні книги перетинають кордони. Урешті з'являється імператорський указ Петра I про заборону українського книгодрукування. Так розпочинається мартиролог української мови: вона стає мовою закріпаченого простолюддя. Її слово живе лише в пісні й думі.

Та хоч ідеологи монархій уже збиралися справляти панахиду над українським словом, раптом залунав живий сміх Енея, світ потрясло «Реве та стогне Дніпр широкий...» і з-під каламутних хвиль виплила чарівна «Русалка Дністрова».

Українське слово довело на повний голос, що його життя — не нудне послугування для домашнього вжитку, а поклик до вічної місії — творчості й діяння.

168 слів

За Б. Харчуком

Народна мудрість

Прислів'я та приказки — це короткі влучні вислови, що в художній формі типізують різні явища життя. Вони є узагальненою пам'яттю народу, у них формулюються погляди на етику, мораль, історію й політику.

До найдавніших прислів'їв належать такі, основний зміст яких — висновки з господарського досвіду. Деякі з них, що свідчать про стародавні уявлення, вживаються й нині. Так, приказка «З ним каші не звариш» є відгомонам звичаю східнослов'янських племен спільно з ворогом зварити і з'їсти кашу на знак укладення мирної угоди...

Український народний гумор вважають м'яким, добродушним. Коли беруть до уваги окремі вади характеру чи зовнішності людей, жартома говорять: «Розуміється, як ведмідь на зорях», «Чорнобрива, як руде теля». Та коли треба, щоб слово стало зброєю, люди вдаються до гострої сатири. Наприклад: «Усе пани та пани, а хто свині пастиме?»

Прославляючи працелюбність, сміливість, скромність, кмітливість, розсудливість, розум, вірність слову, прислів'я воюють проти ледачих, пихатих, скупих, брехунів, базік. Ось деякі зразки: «У нього не розживешся й серед зими льоду», «Любується сам собою, як чорт писанкою», «Моя хата скраю».

162 слова

За Н. Шумадюю

Архангел Михаїл

У церковному календарі є ряд празників, що славлять ангелів. Ангели невидимі, безсмертні, чисті духом. Ангелам і архангелам (старшим ангелам) Бог доручив керувати державами і містами, бути благовісниками Божих таємниць та охоронцями люду земного. Вважається, що в кожного християнина є свій ангел-хранитель.

Особливе місце серед архангелів посідає Михаїл. Його ще називають архістратигом — головним командиром. Очолюване ним військо ангелів перемогло і скинуло з небес сатану.

Святий Михаїл вважається першим охоронцем людей.

Про Михаїла складено чимало легенд. Одна з них розповідає, що коли Бог ділив землю на країни, кожен народ одержав свого ангела-хранителя. Спершу ангели розібрали теплі краї, що нагадували їм рай із вічнозеленими та квітучими садами. Потім розібрали гори й навіть пустелі. Лиш один архістратиг Михаїл не вибрав собі країни. А пізніше обрав землю, що була золотою від осіннього листя, наче його зброя, а річки текли там блакитні, мовби його прапор. Відтоді Михаїл — охоронець України-Русі.

З історичних джерел відомо, що архангел Михаїл був покровителем київського князя Святополка... У пізніші часи Михаїл стає патроном запорозького козацтва. Зображення святого часто використовується на козацьких знаменах.

170 слів

Із календаря

Обереги нації

Для українського народу однією зі святинь-оберегів стало козацтво. Воно найточніше віддзеркалює характерні риси саме українського народу, його світогляд і моральні принципи.

Ще одним оберегом-пророком української нації нарівні з козацтвом, а може, і вище, постає Тарас Шевченко, який явився світові в ту пору, коли козацтво вже відбуло в пасивну пам'ять, а народ був міцно скутий ланцюгами кріпаччини.

В організмі кожного народу, як і будь-якої окремої людини, є ті, досі не вивчені, резерви, що в кризові моменти хвороби спричинюють вражаючий ефект самоодужання. У подібному кризовому стані опинився організм нації на час явлення Шевченка. Механізм самозбереження нації, зосередивши свою життєву енергію, послав у світ себе в образі й подобі Шевченка...

Це схоже на фантастичні сюжети, коли мешканці згасаючої планети збирають усі рештки сил, аби спорядити останню ракету з останнім експедиційним екіпажем на нову зорю...

Послом у вічність український народ обрав Тараса Шевченка, в образі його закодувавши своє безсмертя. І поет із честю здійснив цю місію, неспростовним свідченням чого є сьогоденна незалежна держава Україна.

Шевченко — достойний син великого народу. Чи завжди ми гідні великого Тараса?
170 слів За Б. Олійником

№ 10

Мова і нація

Нація — організм живучий. На прикладі лише трьох європейських — болгарської, чеської і української — можна впевнитися, що довести підкорену націю до повної асиміляції й цілковитого зникнення не спроможний жодний завойовник навіть тоді, коли тримає її в неволі століттями. Але за єдиної умови: якщо асиміляційний процес не встиг сточити дві нерозривно з'єднані між собою категорії поневоленого народу: історичну пам'ять і мову.

Коли нація, доведена на край загибелі, спам'ятовується і вдається до власного порятунку, вона в першу чергу вихоплює з пожежі найкоштовніші цінності, без яких остаточно втратила б саму себе; тож не дивуймося, що нинішня наша боротьба за національне відродження — достоту, як у часи «Історії Русів» та заснування «Просвіти» — розпочалася з праці нашої інтелігенції в історичному жанрі та створення просвітницьких товариств...

Наше нинішнє національне відродження розпочалося із порятунку мови й пам'яті. Я впевнений, що колись наш народ, як уже стане насправді самостійним і багатим, добрим словом згадає тих представників української інтелігенції, які полишили своє основне заняття — романістику чи поезію, фізику або інженерство і вийшли на першу лінію фронту, щоб рятувати націю від загибелі...

169 слів

За Р. Іваничуком

Гопак

Свобода була основою життя лицарів Запорозької Січі. Право на свободу козаків відстоювали в нескінченних війнах із загарбниками.

В умовах війни й народились українські бойові мистецтва. Деякі з них дійшли й до наших днів у вигляді танців. Найвідоміший танець — гопак. Так, не дивуйтеся. Саме гопак. Але не той, який часом показує українське телебачення, а той — правдивий, справжній — брат карпатського танцю «аркан», де панують ритуальні елементи єдності сучасних вояків із пращурами, єдності духу і тіла.

Мета прадавнього гопака — розкріпачити тіло для проведення військових дій, які ніколи не можна було передбачити до кінця. Не дивно, що певні елементи гопака подібні до елементів китайського у-шу. Проте витoki, зміст і призначення подібних елементів різняться.

Рухи гопака були результатом войовничого стану й не мали ушуїтської відточеності в конкретні удари, блокування, підсіянки. Козаки мали більш загальне уявлення про війну, де була різна кількість по-різному озброєних ворогів.

Пізніше з'явилася вогнепальна зброя, і тому зросла вага акробатичних елементів зі змінними амплітудами рухів. Гопак — танець, народжений у веремії військових дій, де врешті-решт лиш серцем можна відчутти вихід із найскрутніших обставин.

170 слів

За О. Бадьо

Людину в собі треба будувати

Чесна людина каже першою правду в очі. Звісно, це нелегко. Потрібна громадянська мужність, здатність піднятися над власними інтересами, над приятельськими міркуваннями. Відвертість, чесність, відповідальність за свої слова — не тільки чудові якості людини, це й основа взаємин і на роботі, і в побуті.

Складові характеру порядної людини — прямота, чесність, правдивість, принциповість, відповідальність за слово і діло. У поєднанні цих рис із вихованістю, тактовністю, чуйним ставленням до людей виявляється наша духовна сила, наше піклування про загальне добро.

Людину в собі треба будувати. Кожен із нас — будівничий, скульптор, який творить самого себе.

Праця душі починається з об'єктивної, чесною оцінки самого себе, того, чим ти живеш, що тебе хвилює, тривожить. Це роздуми про те, що ти робиш, про твої успіхи в навчанні, у праці, про ставлення до батьків, учителів, друзів і недругів, про те, що вже досягнуто й чого ще треба досягти. Це і здатність співпереживати, боліти болями інших людей, насамперед матері, батька, друга, повага до інших, до колективу, відповідальність за свої вчинки перед суспільством.

161 слово

Із календаря

Іван Огієнко

Сучасники називали Івана Огієнка людиною енциклопедичних знань, праці й обов'язку, адже природжений хист мовознавця, педагога, державного, громадського, церковного та культурного діяча виявлявся в його діяльності однаково успішно. Крім того, Іван Огієнко був перекладачем (справою його життя став український переклад Біблії) та поетом. Широко знаний також як редактор та видавець. В історію Іван Огієнко ввійшов як міністр, ректор, православний митрополит Іларіон і блискучий історик. Важко сказати, в якій зі сфер діяльності Іван Огієнко залишив слід найпомітніший. Одне незаперечно: він чесно й віддано служив українській справі, до останніх днів життя не полишаючи подвижницької діяльності на ниві відродження нації, її мови та культури. Переконає в цьому той факт, що бібліографія наукових і публіцистичних праць ученого та його художніх творів становить понад тисячу назв.

Коли з канадського міста Вінніпега долинула звістка про кончину митрополита Іларіона, за рубезем сколихнулося все свідоме українство, відгукнулося все прогресивне людство. У виданій у Канаді «Книзі пам'яті» — сотні співчуттів у зв'язку зі смертю великого сина України, що надійшли від урядових та політичних кіл країн американського та європейського континентів.

168 слів

За М. Тимошиком

Марія Приймаченко

Протягом усього життя Марія Приймаченко говорила до сучасників мовою символів, що сформувалася уже в добу палеоліту. На вапнякових плитах давніх могил наші пращури прощярябували, а через тисячоліття на ритуальних статуєтках і посудові трипільської цивілізації, на стінах святилищ і біленьких хат любовно виписували священні символи небесних сил, образи дерев, тварин, птахів, людей. Акумуляванши образні відіння наших предків, художниця витворила власну сонячну мову й воскресила для нас атмосферу світобачення давніх пращурів. «Роблю сонячні квіти, бо людей люблю, маюю на радість, на щастя людям, щоб усі народи один одного любили, щоб жили вони, як квітки цвіли по всій землі», — говорила Марія Оксентівна. Це і сповідь її, і молитва.

У розкошах килимового різнобарв'я Полтавщини, Київщини та Черкащини вигартувався приймаченківський великий стиль. Із багатства народного іконопису, вишивок, бачених нею в Лаврському музеї народного мистецтва, визріло вишукане тло її розписів. Чи не звідти чисті кольорові сполучення, чергування теплих і холодних барв? Творчість Марії Приймаченко розширила й виглибила простір народного мистецтва, надихнула до пошуків багатьох молодших колег.

160 слів

За О. Фисунюм

Майстер і майбутнє

Майстер стояв, удивляючись в обличчя римського поета, і завважив ураз, як змінюється його образ і висвітлюються на граніті один за одним знайомі лики...

Може, то зупинився на перепочинок, повертаючись додому, хтось із наших страждальців. І Євген Маланюк, Улас Самчук, Іван Багряний — провісники нинішньої переломної епохи... А може, це не вигнаний і не вбитий, а поставлений на коліна Павло Тичина, який своїми догідливими віршами вимолював, як і Овідій, пощади в тирана, і тиран подарував йому життя, бо потрібні йому були не лише трупи, а й скалічені співці, перемінені з геніїв у посміховиська...

І ще подумав Майстер: що буде з Україною в майбутньому?

Чому ж будучність так чорно закрита перед людиною — може, то для примусу відшукати себе самого в невідомості або — для можливості самостійно застосовувати власний спосіб боротьби за свободу? Бо чи ж карався бий в непосильній праці весь свій вік, якби думав, що та свобода й без мене прийде — мовляв, хто я такий? А якби всі були впевнені, що й без них настане воля, то чи настала б?

168 слів

За Р. Іваничуком

Ікона з Покровою

Уперше, як засвідчують літописні джерела, ікона з Покровою з'явилась у Києві ще в X столітті. Її привезла з собою дружина Володимира — Анна (гречанка за походженням). Згодом цьому амулетові приписували чудодійництво. В основу національного свята, пов'язаного з Покровою, покладено біблійну оповідку. Свого часу сарацини оточили Царгород. Знеможені городяни, зібравшись у Влахернській церкві, цілу ніч молилися, аби Бог допоміг їм відігнати чужинців. Уночі до них начебто з'явилась Мати Божа з омофором (покривалом). Удосвіта ворогів пощастило відбити. Відтак Богородицю, яка вберегла царгородців, покривши їхні голови чарівним омофором, у народі й назвали Покровою.

Згодом ця біблійна оповідка стала вельми популярною на наших землях, адже вона відповідала духовним потребам народу, який постійно змушений був захищати свої землі від численних ворогів. Місцеві малярі вважали за честь писати ікони, на яких Покрова оберігала не тільки вояків, але й відомих історичних осіб — Богдана Хмельницького та Івана Мазепу. Особливо популярною була покровителька в козаків. Вони вважали її своєю заступницею. Відомий факт, коли запорожці після знищення російськими колонізаторами Січі цілу ніч слізно молилися у храмі святої Покрови.

167 слів

За В. Скуратівським

Іван Сірко

Після смерті Хмеля, як пішов розрух між гетьманами, Сірко завжди давав послугу тому, хто, на його розсуд, бився за правду. Прочувши, що польський воєвода Чернецький зруйнував оселю покійного Богдана Суботів і викинув геть із домовини його останки, Сірко з низовим товариством запорозьким грізною карою пройшов по Україні, руйнуючи польські замки, випалюючи панські будинки й геть проганяючи польське військо.

Перекидаючись із запорожцями з одного краю України до другого, Сірко завжди мав на думці, що одвічні й найлютіші вороги України були бусурмани, і через те ніколи не спускав з очей татарської орди. Як тільки було орда збиралася набігати на християнські землі, він залишав усе і йшов перестривати орду.

Не один раз воював Сірко Крим і морем. Не один раз ходив він байдаками в лямани в турецький Очаків, під Акерман і дунайські городи...

За все своє довге прожиття Сірко не зазнавав невдачі.

Старість, що вже притрусилася «оселедець» славного запорожця сніговою порошею, не перепиняла його військової праці, і він гарцював на своєму сивому коні поруч із молодиками, добуваючи вічну славу козацтву і всій Україні.

170 слів

За Ф. Роговим

Зоря Марії Башкирцевої

Вона народилася в Україні, а померла у Франції. Її ім'я сліпучо спалахнуло у високому небі мистецтва, як зірка, і не згасло. В юному віці відійшла вона з цього світу, залишивши загадку своєї особистості, яка породжує гарячі дискусії. У кожному поколінні в неї є свої адепти, свої розвінчувачі, які прагнуть скинути художницю з постаменту слави. Такі люди, як Марія Башкирцева, завжди викликають появою бурхливий ажіотаж.

Насамперед відома Башкирцева-інтелектуал. Вражає кількість прочитаних нею книг, в юному віці Башкирцева знає світову класику, знаходить час студіювати філософів та істориків. Її цікавить усе: вона хоче бути й великою співачкою, і великою художницею, і великою письменницею, і великою красунею всіх салонів усіх країн Європи. Від дванадцяти років Марія Башкирцева вела щоденник, у якому, окрім юного нарцисизму, дедалі частіше зустрічаються серйозні роздуми про значення мистецтва в житті суспільства, про суетне і вічне, про зраду і вірність собі, своєму покликанию. Так, дівчина бралася за написання лицарських романів, віршувала, розпочала «Історію знаменитих жінок». Проте справжню славу Марії приніс їй «Щоденник», який вона писала, розраховуючи на читачів із майбуття.

169 слів

За М. Слабошпицьким

Михайло Коцюбинський

Передусім справедливо вважається, що повісті і новели Михайла Коцюбинського підносять його до плеяди великих митців-психологів світової літератури, тоді як творець у слові краси природи Коцюбинський є чи не найбільша величина в українській літературі. Такі його перлини, як «На камені», «Тіні забутих предків» або «На острові», — це шедеври пейзажної літератури, цінність яких підвищується ще й тим, що до яскравості й барвистості вишуканого малюнку додається музичність, пестлива мелодійність стилю.

У пам'яті українського суспільства образ Коцюбинського як митця і майстра рідного слова буде тісно злитий з образом письменника — громадського діяча, що знав і любив життя, беручи активну участь у національному будівництві. Він глибоко вірив у збудження сил рідного народу. Це пробудження надихнуло творчі сили митця, допомогло проявити його любов до рідного краю у створених натхненною уявою образах, словах і думках. І ці образи, і думки, і слова такі прекрасні, повчальні і цінні, що ім'я Коцюбинського назавжди залишиться і в пам'яті його сучасників, і в історії української літератури, як одне з тих, що знаходять визнання й робляться незабутніми.

164 слова

За С. Петлюрою

Цінність кожної хвилини

Ми живемо в добу космічної свідомості людства й космічного часу, ми живемо в той період людства, коли можливості людини чимдалі ширші, практично безмежні, ми живемо в країні, чні закони поставлені на службу людині й людям як спільності людській, як єдності колективного людського духу, в якому об'єднуються високий розум і любов у безмежжі часу.

«У кожної людини є свої зорі, — писав Екзюпері. — І до чого тяжіє вона, неодмінно до цього прийде...»

Кінецьність нашого буття виважує цінність кожної хвилини і загострює перед нами відчуття відповідальності за все, що ми робимо, за всіх, хто поруч з нами, особливо за тих, кого ми наблизили до себе й до кого дозволили собі наблизитися.

Широко розплющені очі на себе й на світ — це головна передумова поступу людської особистості, поступу всього людства в нескінченному часі і просторі. І все-таки мушу додати до цього ще одну просту істину, яку я тільки на схилі років осягнув уповні.

Найвиразніше постає вона у словах Екзюпері: «По-справжньому бачить тільки серце. Найголовнішого очима не помітиш».

162 слова

За Ю. Покальчуком

Василь Симоненко

Якщо спробувати одним словом виразити головне в поезії Василя Симоненка, то це буде слово «народність». Правда, це слово так часто і фальшиво вживали, що доводиться застерігати, що маємо на увазі істинну народність, а не простакування. Справжня народність приходить тоді, коли поет починає говорити голосом народу, висловлює його наболілу правду.

Ще одна принада Симоненкової поезії в тому, що вона геть заперечила дрібнотем'я і дрібнодухість. Симоненко мислив великими масштабами й високими категоріями. Що таке світ? Що ти в цьому світі? Яка ціна людського життя? Над питаннями такої міри замислювався поет і вбачав смисл життя в утвердженні суверенності й абсолютної цінності людського «я». Кожна людина — це цілий Всесвіт, особливий макрокосм.

Серцевинні образи Симоненкової поезії — мати й Вітчизна, Україна. Мати для поета — джерело духовності й моралі, у ній людська краса і правда серця, вона — великий учитель любові до людей і до рідної землі. Ця велика наука любові до України в устах матері набуває величного символу, святого людського наказу: «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину».

165 слів

За І. Дзюбою

Катерина Білокур — художниця-самоук

Рідкісним був хист цієї жінки, володіла вона винятковим чуттям краси життя. Вона помічала незвичайну форму листка орхідеї, вона за тридцять кілометрів пішки ходила кудись аж під Пірятин, аби побачити десь там у лісі цвіт конвалії. Подиву гідна мистецька одержимість художниці, її здатність проникати у світ природи, слухати мову вітрів і дерев, вловлювати у природі найтонші нюанси настрою. Ось вона відкидає вночі від хати сніг лопатою, а, перепочиваючи, вслухається в нічну тишу, чує, як заспівав десь півень... Вона помічає, що спів півня вночі інакший, ніж удень. Бо з цим співом щось радісне вливається в почуття людини, бо той спів — це передвісник ранку, світу й сонця.

А як її радує весна, яка чутлива художниця до чарівних її шумів, подихів південного вітру, льоту гусей і журавлів, із якою зіркістю і спостережливістю помічає, що навіть кущ торішнього очерету, притоплений повинню, зараз, навесні, сприймається інакше, ніж восени, бо навесні все таке гарне...

Найвибагливіших поціновувачів мистецтва твори Катерини Білокур вражали яскравою самобутністю й поетичною силою. Вона чарівною мовою пензля розповідала світові, який талановитий її народ...

169 слів

За О. Гончаром

Пробудження

Оголені стовбури дерев, бурі й сірі взимку, здавалося, і не мерзли, так мало бути, бо так було завжди. Дереву скидали листя й завмирили в зимовій сплячці в очікуванні весни, нового життя.

Вони починали прокидатися в березні, це ставало особливо помітно наприкінці місяця, і ось тепер, уже на початку квітня, дерева схожі були на людей, що вийшли на сонечко погрітися після холодної купелі і мрійливо й розніжено підставляли сонцю свої тіла, усіма порами вбираючи життєдайну силу сонця, повітря, цілющого докільля.

Колись ще в школі запали у свідомість ці слова, хто ж це писав про таке, мабуть, Тимірязєв чи ще хтось із вітчизняних дослідників природи, її поціновувачів і охоронців. Утім, байдуже, зараз майже все вже байдуже, крім цієї весни, яка струменить алеями парку, пробивається в усіх куточках нашого великого двору кушниками зеленої трави, бруньками і дрібними, ледь помітними листочками, але все навколо говорить, що ось-ось настане той день, коли вибухне весна, вирветься на волю енергія життя, забуває зелень і почнеться все знову...

160 слів

За Ю. Покальчуком

Крізь струни серця

Удавати, що любиш музику, не варто — не вдасться. А оцінювати справжнє класичне мистецтво не кожен зможе. Адже, щоб проіннятися його красою, треба передусім навчитися слухати. Тільки тоді прекрасне допомагає пізнавати життя в усій його гармонії, сприяє ідейно-естетичному вихованню, робить нас добрішими, благороднішими.

З давніх-давен наші предки прагнули передавати у звуках свій настрій — переживання, радість, смуток. Музика виникла ще в епоху палеоліту. І тоді вже стала джерелом естетичної насолоди. Так, київський колектив музикантів-ударників разом із науковцями відновив на кістках мамонтів ритмічний награвш, який дає уявлення про ту першу музику кам'яного віку. Вона окрилювала людей на сміливі вчинки, наснажувала відчуттям краси і благородства. Не випадково ще в найдавніших грецьких міфах серед дев'яти муз, красномовних дочок Зевса, особливо обожнювали юну покровительку поезії та музики Евтерпу. Древні говорили: «Сміливо прилучайтеся до чар мистецтва, і воно ще більше вабитиме вас».

Таку незбагненну силу має музика. Вона збагачує наш духовний світ, додає сил, надихає на творення або навпаки — вселяє в душу тривогу, розчарування. Усе залежить від того, якій музиці надаєш перевагу.

165 слів

За Н. Міщенко

Берегині

У Київському історичному музеї є унікальний експонат тисячолітньої давності. На порцеляновій писанці, що має іменну назву «Берегиня», у стилізованій формі відтворено жіночу постать з піднятими вгору руками. Як засвідчують археологічні розкопки, у передісторичних часах біля Києва працювала досить відома в той час мануфактура з виготовлення, розпису й випалювання глиняних писанок. Наші пращури клали їх у домовину — «щоб оберігали душі покійників». Ці унікальні речі експортувалися до Західної Європи та Скандинавії, де також використовувалися при похоронних обрядах...

Вельми модними були також нашійні берегині-прикраси. Їх постійно носили дівчата і молодиці. Кожен такий талісман мав оберігати людину від злих очей. Але найтривкішою все ж таки була традиція у ткацтві й вишивці. Ці сюжети переходили з покоління в покоління, зберігаючи непорушність первісних форм. За свідченням літніх людей, рушники з Берегинями не використовували при оздобленні ікон, — їх вивішували над вікнами та дверима — «щоб оберігали оселю». До речі, подібні стилізовані форми Берегинь бачимо на фронтонних прикрасах, надвірних і віконних лиштвах тощо, — саме в тих місцях, де могли проникнути грізні сили. Звичай цей зберігся аж до наших днів.

170 слів

За В. Скуратівським

Бандура

Розкинувся на півдні України степ безкрай. Якось ішов тим степом козак, побачив на стежці бандуру, взяв до рук та й заграв. І ожила пісня... І поніс той козак бандуру по цілому світу. Замучили вороги козака-бандуриста. Але не знищили бандуру. Стала вона більшою. І тепер у ній злилося два серця, а замість однієї з'явилося дві струни. Ту бандуру поніс інший співець-перебендя і його побратими — кобзарі. Були вони сіячами правди, дарували людям пісню-думу, пісню-волю. І часто вмирили за правду. І кожного разу більшало на бандурі струн — від кожного співочого серця по одній.

Тепер на ній буйнострунна ряснота. А яке звучання! І ось узяв її в руки Гомер століття, Боян доби — Остап Вересай. Віртуозно пробіг пальцями по струнах і приструнках, зазвучала дума «Буря на Чорному морі», і в уяві слухачів постала картина розгніваної морської стихії. Бандура плакала і сміялася в руках бандуриста-віртуоза, кликала до танцю, освідчувалася в коханні. Присутні зворушено мовчали, зачаровані глибиною української пісенної стихії. А потім зривалися бурхливими оплесками. Така велика сила бандури...

165 слів

За І. Цюпою

Мати

Розпочнемо мову про найдорожче нашому серцю слово — матір. Від Шевченка українська поезія протягом віків співала і співає величальну пісню матері. Бо ж у матері уособлюється вся краса світу, його сонячність, безмежність, життєдайність і незбагненність. Мати вчила і вчить нас. Для кожної людини постає вона початком життєвого шляху, початком доброти і совісті. Перше слово людської чистоти, яке ми вимовляємо, — мати. Вона подарувала нам життя, навчила говорити й запалила в серці вічне світло пісні. Тому з образом матері пов'язано все найдорожче нашій душі. Це рідний дім, яблуні й вишні у цвіту, журлива річка, запашний луг — усе те, що зветься Батьківщиною. Народ опоетизував матір у словах: мама, мамонька, мамочка, мамуня, мамуся, мамусечка, матінка, матіночка, матуся, матусенька... У цих словах бринить ніжний сум, наші святощі, вічність матері...

Поети завжди будуть звертатися до неї, до матері, яка посилає нас у світ по прекрасне, ростить чуйними та працелюбними. І тоді з-поміж нас виростають поети.

Плакаємо в серці нові слова про матір. Бо мати — це життя на планеті Земля, це вічність у Всесвіті, це безсмертя.

168 слів

За І. Вихованцем

Калина

Калина уже по ярах стоїть у червоних кетягах, як у зорях. Кожна ягода аж дзвенить достиглим соком, так і жевріє сипким жаром. Але не може підпалити ні віття, ні стверділого листя. Горобці клюють ягоди, кетяги ворухаться і набубнявілі сузір'я здригаються, віби хочуть злетіти. І від того, що на калині стільки ягід, вона здається усміхненою. Щасливою й усміхненою.

Орють. Переорана чорна земля піднімає вище груди, звільна зітхає. Її огортає солодка втома: за літо вона наморилась, вигойдуючи на собі збіжжя, бита громом, лякана блискавкою. Тепер вона позіхає, сивими ранками вкривається туманом, до полудня тримає на собі колючу росу, а тепло її ввечері швидко простигає, залазючи вглиб... Земля жде на довгу негоду, на сірі пронизуючі вітри, на безпроглядні ночі. Вся ця негода буде їй байдужою, вона засинатиме. І коли хуга співатиме од яру свою перемерзлу пісню, вона вже спатиме. Все більше вкриватиметься глибокими заметами. І снитиметься їй, мабуть, легкий весняний дощ, який лунко стукає в її снігову хату. І так довго снитиметься їй той дощ, аж поки справді не розбудить.

167 слів

За Є. Гуцалом

Випробовування

У придніпровських селах колись не лише парубочу сміливість вивіряли, а й дівочу. Жодна дівчина не могла вийти заміж, доки своєї спритності та мужності не доводила людям.

Так було й цього разу.

Звечора зібралася Оксана в дорогу. А шлях був важкий: не рівною землею, а бурхливою водою. Сіла дівчина на невеличкий хиткий човен і попливла до скелі.

Гребти було нелегко: каміння стирчить на шляху, вода вирує, бистринь зносить човен. Найстрашніше було перебути ніч на голому дикому камінні, не злякатись ні совиного крику, ні привида якогось.

Вибралась Оксана на острів. Навкруги темінь, хоч око виколи. Грізно ревуть пороги. А тут ще спали на думку страшні перекази про цю скелю, що Зміїною звалася. Сидить Оксана на скелі серед бурхливого Дніпра, і моторошно їй робиться. Коли чує: щось захлюпало біля берега, потім каміння посипалось у ріку. Обмерла Оксана, скрикнула й шубовснула в воду...

Казали люди, що стала дівчина русалкою. Виходила інколи вночі на Зміїну скелю і плакала гірко. Далеко-далеко над притихлою рікою леїв тужливий дівочий голос.

Відтоді нібито й перестали випробовувати дівчат на сміливість.

170 слів

За П. Супрунечком

Краса правічної природи

Дорога звивалася верхівками гір, відкривала панораму долин ліворуч і праворуч, поділених на великі прямокутні ланів.

Фруктові дерева, посажені обабіч старого шосе, проціджували сонячне світло, відкидали на асфальт мозаїки витончених фігурок і мереживо переплутаних ліній. Шлях був вільним і чомусь навівав відчуття вродчистості, пронизаної легкою задумою.

Далекі сині карпатські гребти височіли один над одним до виднокраю і за виднокраєм, зникаючи в синій імлі. Незважаючи на невисоку швидкість руху, ці картини створювали відчуття польоту, нагадували краєвиди, які відкриваються з ілюмінаторів літака.

Загіпнотизований неспішним плином пейзажів за вікном, Валерій відчув себе зануреним у той світ, де нічого не змінюється одвіку. На галявинах він бачив будинки, які вже не існували протягом багатьох десятиліть... Підсвідомість йому підказувала, що з тих часів у природі нічого не змінилося. Очима душі він бачив, що навіть той час не минув; він був тут, поряд, і треба було лише вдивитися, щоб помітити себе там, серед обривів та душ старовинних років, треба було лише докласти невеликих зусиль, щоб тієї ж миті опинитися там, у затишку стародавньої Буковини.

166 слів

За Н. Шахрай

У Чернівцях

На старовинних будинках збереглися ліпні прикраси, у під'їздах свіжими кольорами виблискувала кахельна плитка з тих часів, коли все робили без поспіху й надовго. З-під сучасної штукатурки нестримно проступали старовинні написи та реклама. Усе свідчило про те, що це місто колись було європейським центром, у якому радо гастролювали зірки світового мистецтва і якого не цуралися могутні промислові та фінансові фірми. Стіни старих, але все ще ошатних будинків випромінювали ауру того чудового, майже казкового часу, коли до відчинених воріт міста стукав увесь світ, пропонуючи свої послуги та принади.

Можливо, той час і не був таким, але тінь, яку він залишив по собі, навіювала саме такі радісно-святкові спогади, приправлені яскравими кольорами дамських літніх парасольок, цоканням бруківкою копит порохистих рисаків та шурхотом гумового ходу лакованих екіпажів, веселим дзенькотом мініатюрних трамвайчиків і життєрадісними голосами продавців найсмачнішого морозива.

Усе, що зараз мало вигляд рудимента, тоді було необхідним, доцільним і звичним, навіть мозаїчні панно на рівні третього поверху ще про щось розповідали тим глядачам, а горді шпилі під червоною черепицею були ще чимось більшим, аніж пусті витребеньки.

170 слів

За Н. Шахрай

Рідний дім

Порушити гніздо — страшний гріх. Будь-яке гніздо, будь-чیه. Яка врешті різниця, мурашник це чи бджалиний вулик, кубло гадюки чи гніздо лелеки. Людська домівка — це теж гніздо й більш нічого... Маленька територія, яку ти обнюхав і вилизав, пташки й камінці, стягнуті тобою, потроху, звідусіль, зігріті твоєю долонею цвяхи, ти сам, зігрітий споминами про стабільніші часи, захищений не лише стінами, а й дуцями предків, яким далеко не байдуже, що з тобою трапиться на грішній землі, і яким зовсім не байдуже, де саме ти проживеш свій вік.

Це тільки здається, що все одно, де мешкатимеш і де закінчиш свій вік. Можна, звісно, і так часто трапляється, блукати світами й рити борозни в чужій землі, засіваючи своїм насінням чийсь лани, чи вмерти на чужині, плюючись: «Однаково, де поховать!», віддати своє життя за чужу ідею. Можна, хто ж сперечатиметься, та щось тут не так. Уважати себе людиною, а не травинкою, означає визнати за собою роль, змісту якої не дано зрозуміти, але грати роль у спектаклі життя — це почесна необхідність.

163 слова

За Н. Шахрай

Цінують справжні почуття

Вічною є істина «Хто не кохав, той не жив» (Мольєр). І ті, хто стверджує, що кохання взагалі немає, просто не доросли до цього великого почуття. Кохання — велична поезія життя, вершина духовності людини й торжества її природних сил. Викликає співчуття той, хто не знає, що таке кохання. Пам'ятаєте, на який щабель підняв це святе почуття Володимир Сосюра:

Так ніхто не кохав. Через тисячу літ
лиш приходять подібне кохання...

Любов — ліки від усіх хвороб душі і тіла, любов — постійне духовне відродження. Вона створює атмосферу, що сприяє розвитку таланту, допомагає подолати труднощі, погамувати негативні переживання від проблем і негараздів.

Любов — регулятор усього життя, яке люди сприймають по-різному: або свідомо, або стихійно...

Нікому і ніким не замовлявся шлях до справжнього кохання й щасливого шлюбу. Проте, хоч би що сталося, не впадайте в розпач. Навпаки, скажіть «дякую» людині, яка вас більше не кохає або котру розлюбили ви. Серце людини спроможне на неймовірні зміни: знову покохати, коли вас уже не кохають, піднятися над усіма негараздами, зустрівши нове кохання, дякувати Богові за пережиті неповторні моменти...

168 слів

За Д. Кочетовим

Кінбурн

Схилимося над картою південної області — Миколаївської. Над картою адміністративно-територіальною чи енциклопедичною з давніми додатками про флору та фауну. На великих, широкоформатних картографічних полотнах, котрі тепер не мають грифа «секретно», можна побачити острови, острови, острови... Острів Березань і острів Зміїний, Аджигол і Майський (до слова — рукотворний, насипаний кріпаками, що походили з козаків). Або відшукати схожу на палаш Кінбурнську косу. Є ще Руська, Тендрівська. Багато чого казково-загадкового в Чорному морі зосталося.

Кінбурн — зачарована земля. Прекрасна й ваблива Галілея туристів, тяжка земля місцевих жителів — переважно рибалок, котрі живуть на стику води й суші. Кінбурн одрізаний від Очакова смугою моря, дотичний суходолом до сусідньої Херсонщини. Керівники Миколаївщини повелися інакше: вони не зробили з Кінбурном того, що херсонці — з Асканією Новою. Хоча шалені бурі часу промчали й над цими водами, і над цими пісками... І досі на Тендрівській косі живуть мустанги — нащадки тих огирів і кобилиць, які зосталися тут після евакуації з Тендри берегової батареї після важкого і грізного сорок першого. Навчилися пити солону воду? Розшукали прісні джерела?

Кінбурнський заповідний райок...

166 слів

За Д. Кременем

Хотинська війна

Внесок українських козаків і їхнього керівника гетьмана Петра Сагайдачного в розгром турецьких військ у Хотинській війні 1621 року важко переоцінити. Адже Польщу разом з Україною було врятовано від іноземного поневолення і втрати державної незалежності. Поряд із цим, на нашу думку, важливий ще один аспект. Зволікання Ходкевича та інших шляхетних воєначальників, їхні спроби досягти перемоги над ворогом за рахунок пролитої тільки козацької крові не можуть затьмарити собою іншого, більш вагомого й історично значущого. Мова про те, що вперше після Грюнвальдської битви представники двох великих слов'янських народів продемонстрували на полі бою свою готовність до спільної боротьби проти іноземних поневолювачів в ім'я ідеалів свободи й незалежності рідної землі. Важливий і той факт, що в битві під Хотином брали участь і місцеве українське населення, і молдавани та загін донських козаків.

Значення подій під Хотином не обмежувалося локальними рамками. Воно вишло далеко за межі України та Польщі й мало широкий загальноісторичний резонанс. Із певністю можна стверджувати, що перемога у війні зупинила подальше просування султанської Туреччини в інші європейські країни і стала провісником її занепаду.

169 слів

За В. Смолієм

№ 36

У лісі

Тиша. Не колихнеться найтонша віточка. І раптом у цю тишу ввірвався далекий, ледве вловимий шум. Щохвилини наростаючи, він наближався до дороги. Сховалося сонце. Немовби присмерком оповився ліс — така димчаста хмара повзла над верховіттям дерев, віщуючи грозу.

Спочатку залопотіло листя на осичині, заворушилися довгі коси беріз, злегка зашуміли дури і липи. А через хвилину в лісі робилося щось неймовірне. Сірі віти осики перепліталися з білими березовими, гостролистий клен зчепився в нерівному бою з високим дубом.

Розлоге й кучеряве від цвіту гілля липи гоїдалося на всі боки. І ось над липою звилася несподівано галка. Вона не в силі була перебороти вихор, і її одразу метнуло вгору. Дарма сперечалися з потужним вітром крила: вони то згорталися — і птиця каменем падала вниз, то розправлялися знову — і тоді галку підносило ще вище. Мабуть, стомилася пташина, бо востаннє черкнула крилами повітря, потім розпластала їх, і понесло її вітром невідомо куди.

А липа, мов навіжена, металася вище беріз і вище осик.

Затріщала раптом деревина. Хилиться, хилиться й падає з шелестом і гулом на дорогу рясна липа.

169 слів

За А. Шияном

Розкішна та багата

Українська мова має свою історію. Зачатковими формами вона наявна в найстаріших літописах Київської Русі, у «Слові про похід Ігоря». Давньою українською мовою написано козацькі державні документи і хроніки, створено самобутню художню писемність епох — від Івана Вишенського до Григорія Сковороди.

Українська мова має свою могутню класичну літературу, визнаних світом геніїв: Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника та багатьох інших, серед них і сучасників; вона має велику перекладну літературу, лексичне багатство й витонченість, завдяки яким досконало передає найтонші смислові нюанси у творах Гомера й Овідія, Сервантеса й Шекспіра, Пушкіна й Міцкевича. Сьогодні важко знайти у світовій літературі видатну поему чи видатний роман, які не мали б українського відтворення.

Українська мова має особливу милозвучність. Ця незбагненна душа нашої мови, як золотоносна ріка, виблискує хвилями народної пісні. Геніальні композитори Моцарт і Бетховен, Глінка і Чайковський, Барток і Стравінський користувалися українськими мелодіями у своїй творчості, а це означає, що вони чули вібрацію найвищих небес нашої мови. Українська мова не вчора придумана. Вона не сирота, вона має слов'янську родину і світову славу.

170 слів

За Д. Павличком

Краса хліба

Куди б не кинуло тебе життя, пам'ятай про хліб, яким тебе годували.

Щоденно чесно заробляй свій хліб. Будь терплячий і мужній у повсякденній праці. Пам'ятай: чесному хлібоку — всюди честь.

Із дитинства навчайся бачити в хлібові живу душу рідної землі, рідного сонця і неба, навчайся бачити в ньому працю всіх, хто віддає своєму хлібові все своє життя.

Посеред буденності губиться іноді непомітна, скромна краса хліба. У повсякденній суеті забувається часом істинна його цінність. Заклопотана, людина часом і не дивиться на хліб, і не розуміє, що перед нею — одвічне повсякденне диво.

Якщо люди говорять різними мовами й не знають, друзі вони чи вороги, шматок хліба, що його дасть одна людина іншій, виразніший за всякі слова. Шматок хліба, поділений навпіл, робить людей друзями.

Жебрак духом той, хто не вбирає в себе разом із кожним шматочком хліба повагу до праці людської.

Гідний жалю той, хто не відчуває радості, поділившись хлібом.

Коли ти нарізаєш хліб, по старшинству наділяй усіх, хто сидить за столом. Собі ж залишай останній шматок.

163 слова

За О. Кравцем

Художник Васильківський

Гуркоче колесами по рейках поїзд. Пропливають назад зелені ялини, білокорі берези. Сергій Васильківський примружує очі, міркує.

Роки його навчання минули. Йому вже за тридцять. Шевченко в такому віці вже був автором «Кобзаря», Рафаель уже написав «Сікстинську мадонну». Час йому показати, на що він здатний.

У чому сенс життя людини? Не вперше міркує над цим питанням художник і сам собі відповідає: «Сенс життя в повноті щастя». А сповна щасливим можна бути тоді, коли житимеш на повну силу, багато знатимеш і вмітимеш. Щасливим будеш, якщо кожен свій помисел і всі діла спрямовуватимеш на добро. А художник має стверджувати добро своїми картинами.

Доля українського народу склалася так, що пісня завжди була для нього й закликом до боротьби, і сльозою в горі, і заповітом нащадкам. Українські пісні — це українська історія. У них є все: найтонші відтінки почуттів, хвилювання, страждання, радощі.

Пісня — душа народу. А живопис — також сім'я душі. Отож однією з найголовніших особливостей українського живопису має бути пісенність. Пісенність, що виявляється в барвах та лініях.

161 слово

За М. Безхутрим

№ 40

Чи може музика щось зображувати?

Музика — мистецтво звуків, і тому вона може відтворити якщо не всі, то в усякому разі багато звуків і шумів, які існують у природі. Здається, ніхто ще ніколи не пробував скласти каталог таких звуків і шумів, які хоч раз були відтворені в музиці найвинахідливішим композитором. А цікавий вийшов би каталог! У ньому ми знайшли б небесний грім і щебет пташок, завивання вітру й передзвін литавр, цокіт копит і дзижчання джмеля, дзюркотання струмка, крики людини й рокотання бурхливих хвиль, стукіт вагонних коліс і гудіння гвинтів літака... От тільки вибухи і залпи, канонади і постріли не вписуються до мирного каталога.

Під час виконання симфонічної картини Римського-Корсакова «Шехерезада» нам не треба казати: «Слухайте! Починається буря на морі!» — у звучанні оркестру ми чуємо лункий рокіт могутніх хвиль.

Але хай би скільки звуків, навіть цілком природних, було у творі, вони не можуть стати головними в музиці. Звуки завжди лишаться «додатковим аранжуванням», що може уточнити задум композитора, зробити його зрозумілішим для слухачів.

Головною в музиці завжди постає людина — її думки, її почуття, її ставлення до навколишнього світу.

170 слів

За Д. Кабалевським

Наймогутніше знаряддя

Невмирущість людини виявляється у слові. Воно закарбовує на віки небуденні й буденні речі, залишає для нащадків здобутки думки. У майбуття слово йде вивільнене від неприродності і спрямоване на досконалість. Довершеність слова виборено любов'ю і працею, титанічною напругою всіх душевних сил народу. У цьому — наше безсмертя, гармонія любові і добра, нездоланність людського духу на шляхах поступу.

Мова — єдине знаряддя для засвоєння спадщини минулого, найвищих здобутків людської культури. Це й місток до нашого прийдешнього, про яке мріяло людство. Слово — наймогутніше знаряддя, що уможливорює перегук поколінь, збирає перлини думки, мистецтва і добра в духовну скарбницю людства. Людина всесильна тільки тоді, коли слово і думка поєднуються в непереможну зброю поступу.

Наші духовні висоти здобуваються у праці. Опанування рідної мови — теж передусім праця, осяяна любов'ю. Емоційна наснага рідного слова невіддільна від мелодії нашої пісні. Рідне слово входить у духовне життя ще в дитинстві та юності з українською піснею, її животрепетним мотивом: «Праця і пісня — єдині дві сили», — стверджував Іван Якович Франко. Хай праця в ім'я рідного слова здоровить вас духовно, допомагає зійти на верховини мудрості.

170 слів

За І. Вихованцем

Гордість України

Крізь віки, лихоліття, війни, революції розпізнаємо їх — вірних синів і дочок українського народу, сильні і мужні натури, натхненні постаті, що у складних, трагічних обставинах, перебарюючи спустошливі навали, царський деспотизм, панське невігластво, темряву, віддавали своє обдарування, свої сили й саме життя на вівтар Вітчизни, на славу рідної України. Чарівна, діяльна, вольова Роксолана, що й на мить не забувала свого краю рідного... Мудра Гулевичівна — покровителька української науки... Великий філософ, письменник, дипломат, просвітитель Феофан Прокопович... Геніальний композитор Березовський, чиє ім'я сяє золотом поруч з іменем Моцарта на стіні Болонської академії... Артем Ведель, якому цар із посіпаками так і не дали розкрити свого високого таланту. Усі вони хотіли щастя, волі, світла своїй Вітчизні, прагнули працею й жертвовністю возвеличити рідний народ. І вони уславили його. Їм не судилося побачити свій народ щасливим, а край вільним, але їхня праця крізь усі історичні лихоліття, злети і падіння світить нам, світить у віки, у безсмертя, мов легендарна неопалима купина. Їхня краса, їхня творчість, діяння, врешті їхні імена — то наша слава, то наша гордість.

165 слів

Із книги «Неопалима купина»

Український мовленнєвий етикет

Кожен громадянин України незалежно від національності зобов'язаний знати і поважати державну мову, вміти спілкуватися нею, дотримуючись культури мовлення, з її невід'ємним складником — мовленнєвим етикетом.

Український мовленнєвий етикет — це національний кодекс словесної добропристойності, правила ввічливості. Він сформувався історично в культурних верствах нашого народу й передається від покоління до покоління як еталон порядної мовленнєвої поведінки українця, виразник людської гідності і честі, української шляхетності і аристократизму духу.

Український мовленнєвий етикет — явище прогресивне й суто національне, бо належить рідній (материнській) мові та відображає національний характер українця, його ментальність — склад розуму, самобутній спосіб мислення і світосприймання. Це категорія практично непорушна, тож хоча прогрес суспільства вносить певні корективи, основа мовленнєвого етикету незмінна — утвердження коректності й доброзичливих стосунків між людьми.

Український мовленнєвий етикет передбачає властиві українцям правила приязної мовленнєвої поведінки...

Основна вимога мовленнєвого етикету — ввічливість, статечність, пристойність, уважність і чемність співрозмовників. Справді, вихована людина поштиво розмовляє завжди, скрізь і з усіма. Народна практика живого спілкування багата на слова ввічливості, які називають чарівними.

Український мовленнєвий етикет — то велика духовна сила, яка відстоює нас як націю.

167 слів

За М. Стельмаховичем

Гроза в степу

Тиша... А го зненацька прокотиться степами грім, лункий, гуркітливий, зашумлять вітри, жонучи поперед себе важкі чорно-сині хмари... Загуде, засвище вітрисько, пригинаючи ковилу до землі, потемніє в степу, насупиться-нахмуриться далина, закутається у важку сіру кирею... На обрії, де кряжі, аж чорно стане, там лютують блискавиці, небо краячи... Розійдеться грім-громенко над степами, погуркає, аж тріск та виляск навколо стоять, а тоді раптово стихне, затаїться десь у небі, ніби його й не було... На мить стане так тихо в степу, що аж у вухах лящить від тиші, і все живе припишкне в очікуванні чогось страшного... Сюркне десь коник, сполошено крикне птах, і знову німо... А небо чорніє, ніби гнівом наливається...

Та ось вухо починає вловлювати віддалений гул, ще не ясний, не чіткий. Але тривожний, загрозливий, нестримний. Гул наростає з кожною хвилиною, він наче мчить із глибини степу на широких могутніх крилах, а іноді пересідає в залізну колісницю і гримить, гримить, гримить... Та ось грім затих, тільки чути зляканий шелест ковили, а потім знову засвистіло все навколо, загуло, завертіло...

165 слів

За В. Чемерисом

Золоті ключі весни

Уже відспівав свою мелодію на вербовій сопілці березень і поплив із гір у доли швидкими потоками. Зазеленів молодим зелом на лугах юний квітень, розсипав навколо райдужні, барвисті квіти. А найперші з них — то яскраво-жовті, ніби даровані сонцем, золоті ключики, квіти первоцвіту весняного.

Ішов лугами, полями і лісами юнак. Залюблено задивилося на нього сонце й кинуло йому під ноги пригорщу сонячних зайчиків. А вони торкнулися землі й перетворилися на золоті ключики. Взяв юнак-квітень ті ключики та й відімкнув двері землі, у які радісною й живодайною хвилиєю тепла, з пташиною піснею й веселим сміхом нестримно полинула юність природи — весна. Взяв юнак молоду наречену-весну за руку, пішов із нею по землі. Де крок ступлять — там квіти цвітуть, слово мовлять — музики грають, пісню заведуть — усе навколо заспіває й закружляє в буйному танку весняної радості.

Усе оживає, тріпоче від пристрасної любові, усе аж палахкотить жадобою життя...

Чуєте? Озвалися, забриніли бруньки крилатого осокора, а онде затріпотіли ніжні сережки берізки білоторої, знялася аж до неба пісня жайвора...

160 слів

За Ф. Мамчуrom

Григорій Сковорода

Ім'я Григорія Сковорода давно стало символом мудрості на українській землі. Він сказав про світ і людину таке, чого не сказали інші, учив людину жити так, як не вчили інші, а найголовніше — сам жив так, як учив, тобто не тільки зробив своїм ученням книжки, але й надав практичну науку людині про те, як жити гармонійно.

Григорій Сковорода переніс проблеми загальної філософії у сферу етики (морального вчення), а вся його творчість — один великий заповіт, тобто послання людям не тільки свого часу чи свого народу, але людям усіх часів і всіх земель. Мислитель був і лишається істинним сином рідного народу. Свої поетичні твори Сковорода називав піснями, сам писав для них музику — і співи підхоплювали кобзарі та лірники.

Філософські твори він намагався робити доступними для сприйняття, вводячи в їхній текст притчі та байки, прикрашав їх зробленими власноруч малюнками. Все це робив з однією метою: донести свою мудрість усім, із ким зводила його доля, і впливати на людей добротворенням. Був він учителем у повному розумінні цього слова.

162 слова

За В. Шевчуком

Остання мандрівка

Один із найвідоміших українських кобзарів Єгор Мовчан, котрого Максим Рильський образно назвав пісенним Гомером сучасності, на схилі літ надумав одвідати могилу Тараса Шевченка. То була його остання мандрівка.

Дорогою до Канева Єгор Мовчан і його колеги зробили зупинку в одному з сіл Київщини. До оселі, де перепочивали мандрівники, зібралося багато людей, аби послухати віртуозну гру дзвінкоголосого кобзаря. Коли ж, нарешті, настав час знову вирушати в дорогу, гостинні селяни поцікавилися: чим би могли вони віддячити щедрому співакові?

Єгор Хомич, трохи подумавши, мовив: «Найкращим віддарунком буде, якщо допоможете мені зробити мандрівку в дитинство. У юному віці, захворівши на віспу, я осліп і відтоді живу уявою своєї хатини, покритої солом'яною стріхою. Допоможіть на схилі літ відчутти на доторк дитинство».

Спорядили настил, підсадили повитого літими чоловіка й затихли в очікуванні. Він із якимсь боязким трепетом доторкнувся стріхи, довго обласкував долонями солом'яні цурупалки, наче пестив малу дитину... Потім повернувся до людей, мовив слізю: «Спасибі вам, дорогенькі мої, за живу мандрівку в далекий світ дитинства. Уклінно дякую вам!»

162 слова

За В. Скуратівським

Гуси-лебеді

Прямо над нашою хатою пролітають лебеді. Вони летять нижче розпатланих, обвислих хмар і струшують на землю бентежні звуки далеких дзвонів. Дід говорить, що так співають лебедині крила. Я придивляюсь до їхнього маяння, прислухаюсь до їхнього співу й мені теж хочеться полетіти за лебедями, тому й піднімаю руки, наче крила. Радість, і смуток, і срібний передзвін огортають та й огортають мене своїм снуванням.

Я стаю ніби меншим, а навколо більшає, росте й міниться увесь світ: і загачене білими хмарами небо, й одноногі скрипучі журавлі, і полатані веселим зеленим мохом стріхи, і блакитна діброва під селом, і чорнотіла, туманцем підволохачена земля, що пробилася з-під снігу.

І цей увесь світ тріпоче-міниться в моїх очах і віддаляє та й віддаляє лебедів. Але я не хочу, щоб вони одлітали від нас. От якби якимсь дивом послухали мене, зробили круг над селом і знову пролетіли над нашою хатою. Аби я був чародієм, то хіба не повернув би їх?

Сказав би таке таємниче слово! Я замислююсь над ним, а навколо мене починає кружляти видіння казки...

169 слів

За М. Стельмахом

Український шлях

Кожен народ має свій шлях. Який він — український шлях? Український шлях — широкий і битий. І в цих словах немає нічого песимістичного. Битий шлях — найнадійніший, який тільки може бути. Так, битий шлях — це не магістраль, не шосе, не асфальтована дорога. Вони не можуть із ним порівнятися. Бо вони штучні і приречені на руйнування. Український битий шлях природний і вічний. Так, він дещо застарілий і сповільнений. Однак минуть роки, і настане той час, коли будуть зруйновані магістралі й асфальтовані дороги, а битий шлях так і залишиться. Настане той час, коли колишні користувачі магістралей будуть, немов малі діти, вчитися ходити босоніж тим широким битим шляхом. Український широкий битий шлях урятує людство.

А така пора настане. І мова не про містичний кінець світу. Це є цілком закономірна річ для історії цивілізацій. В історії не існує еволюційності. Якби історія розвивалася еволюційно, то ми, вдосконалюючи давньогрецьку, давньоримську чи інші цивілізації, уже були б далеко за горизонтом. А так не сталося. Бо цивілізації народжуються, зростають, квітнуть, старіють і вмирають.

162 слова

За М. Гримич

Метелик — перший привіт весни

Дім ще не прокинувся, дім ще беріг у собі зиму: у вистуджених грубках, у нахололих стінах та долівні, у липучих, набряклих вологістю дверях. Я затопив у коминку. Полум'я весело застрибало по складених ще восени дровах. Коминок дихнув було в кімнату димом, але скоро той пробився крізь повітряну пробку в димарі, і повіяло теплом. Раптом крізь потріскування дров і гуготіння полум'я я вчув ніжний трепет, ніби душа дому прокидалася до життя. На припічку комина пробував крила розбуджений теплом метелик. Метелики залітали в дім восени, перед холодами, засинали по кутках разом із домом і разом із ним прокидалися навесні. Цей метелик нагадував листок клена в жовтні — густо-червоний, із брунатними цятками. Ось він одірвався від припічка і, завалюючись на одне, ще онімиле крило, перелетів на люстру, з люстри — до вікна й заторохтів об визолочену сонцем шибку. Я обережно взяв метелика за крильця й розчахнув половинки вікна, впустивши до кімнати сонце і вітер. Метелик лоскітно повз по лініях моєї долоні, змахнув крильцями, знявся в небо, полетів назустріч сонцю і зник, ніби розчинився в саяві.

170 слів

За В. Дроздом

ТЕКСТИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Уважно вивчіть текст, зосереджуючи увагу на орфограмах та пунктограмах. Обґрунтуйте написання їх відповідно до правил, якими за необхідності можна скористатися (див. с. 37). Спишіть текст, уставте пропущені орфограми, розставте розділові знаки, оберіть правильне написання: велику чи малу літеру, разом, окремо або через дефіс. Перевірте себе за допомогою ключа (див. с. 55).

№ 1

Великомученики правди

Колимські каторжани велико/муч..ники совісті і правди... За/віщо пі(дд, д)авали вас безневи(нн, н)их страшним тортурам і знуца(нн, н)ям мордували ва..кою що не/під силу людині працею? Вас не/зл(а, о)мали в енкаведистс..ких катівнях не/поставили на коліна не/розчавили не/зуміли до/останку сплюндрувати ро..тплати вашу людську гідність. Хоч/як намагалися зробити це тут у таборах. Що/день що/години. Ваша праця не/завжди була потрібною у/тім що пр..мушували вас робити не/рідко не/було потреби. Та ви трудилися як у тій правдиво/суворій пісні до дев..ятого поту далеко від рідні від/зорі/до/зорі. А/як/же інакше? Хіба міг кат дозволити бодай короткий п..р..починок своїй жертві не/переконавшись остаточно що вона ще жива що не ві(дд, д)ала (Б, б)огові душу?..

Страшні жахливі роки не/скінче(нн, н)ї «виправної» праці не/один міл..йон зеків звели п..р..дчасно в могилу. Не/одну сотню тисяч жінок зробили вдовами а дітей сиротами. Пів/столі(тт, т)я минуло а ще/й по/сьогодні геологи будівельники приї..джаючи на (К, к)олиму для веде(нн, н)я пошукових робіт то/там то/тут виявляють.. міс..ця ма(сс, с)ових захорон..нь людей. Тисячі ч. р..півкісток. А там де мерзлота не/ві..ходить збер..глися в цілості тіла. Боже праведний скільки їх?.. І за віщо?..

182 слова

За М. Красуцьким

№ 2

Гуцульська музика

Музика чи не/єдина р..альність у пр..марній структурі (Ц, ц)ентральної (Є, є)вропи. Музика надає сенсу розмовам про єдність і унікальність. Вона п..р..буває поза/всіма хронічними конфліктами і ст..р..отипами. Її сюжети мандрівні а персонажі універсальні.

Безумовно цієї музики ні/коли/б не/було на світі якби не/(К, к)арпати. Можлива і зворотна залежність не/було/б (К, к)арпат якби не/ця музика. Усе інше взаємні пр..тензії атаки загарба(нн, н)я а(сс, с)иміляції. Кожен завинив перед кожним. Вижива(нн, н)я коштом слабшого висмоктува(нн, н)я сировини д..шевної робочої сили гірське розбійництво. Спорудити на цій підставі якусь новітню (з, с)пільноту крім мафіозної мабуть на/стільки/ж не/легко на/скільки не/легко знову п..р..писати історію еди(нн, н)им імпазантним відтинком якої може не/цілком виправда(нн, н)о здаватись утопія (Д, д)унайської монархії. Найпрагматичніші з політиків уже зорієнтувалися в дійсному стані речей.

То що залишається нам? Ходити на гірські виправи й записувати фольклор? (С, с)постерігати за небесними тілами (А, а)нгелів крізь діряві шатра не/чи(нн, н)их obs..рваторій? Ро..чищати пра/основи культур від причи(нн, н)о/наслідкових нашарува(нн, н)ь? Рятувати (Г, г)уцульську музику?

146 слів

За Ю. Андруховичем

№ 3

Степ

Ніщо так не/любила (О, о)львія як степ.

З ра(нн, н)ьої весни і до пізн(ьо, о)ї осені бувала вона (в, у) степу.

Тільки зникне біла зимова ковдра як вона вже мчала батьковим конем за місто. І хай ще по/балках (і, й) яругах ховається сніг ще на/горбах парує з..мля і всюди ж..бонят.. струмки а степ (у, в)же дихає свіжіс..тю і вітри його манливі і тривожні. І на/душі тоді не/спокій і кудись тебе тягне а куди і сама не/збагнеш. По/весні степ жовтуватю/бурий від торі..н..ого сто/колосу б..зостого. Він наче пробу..жується зі сну ро..плющує свої вологі очі.

А вже з кінця квітня рівнини стають барвистими й на бурому тлі степу то там то тут т..мніють фіолетові озерця. Під..їдеш бли..че тисячі квіток як ніжні (дз, з)воники (с, з)хилляють голівки і здається війне віт..р і ось/ось за(дз, з)венять бе..змежні рівнини.

А виб..р..шся з міста ще ч..р..з день/два і він (у, в)же інший золотисто/жовтий. То бує першо/цвіт в..сняний.

А ще ч..р..з день заблакитніє фіалка не/наче шматки в..сняного неба впадуть на рівнини.

А в тиху і соня..ну днину ві..криє свої квіти гори/цвіт в..сняний і степ наче в золото вбираєт..ся.

Гори гори цвіт!.. сміється дівчина і здається що степ і справді горить палахкотить жовтим вогнем.

А вже на/початку травня степ вбираєт..ся в зелені шати. І тоді від/краю й до/краю (С, с)марагдове море у якому то/тут то/там квітне жовто/зі(лл, л)я синьо (с, з)палахує воло(ж, ш)ка... Пішов (в, у) ріст тонко/ніг та так дружно так ясно що кінь бр..де немов з..л..ним шумови(н, нн)ям.

236 слів

За В. Чемерисом

№ 4

Добре тому, хто має свій дім за зорею

Про/те що (вв, в)ажати домом (А, а)нтонича (Л, л)ьвів (Ц, ц)ентральну (Є, є)вропу (Г, г)алич..ну (У, у)країну чи/то/нак (У, у)країнську поезію можна дискутувати безмежно/довго. Сам поет в одному з оста(нн, н)іх віршів назвав себе лише «принагідним гостем» цієї землі й означив свій дім космічно «за зорею». Але в ро..палі серпня я опинився цілком/близько на відстані семи кілометрів від його малої (Б, б)атьківщини місця де пр..нагідний гість пр..нагідно завітав (у, в) цей світ на пр..нагідних чверть столі(тт, т)я. Село (Н, н)овиця л. живе у (Г, г)орлицькому повіті у (Б, б)ескидах звіду/сіль оточ..не (Л, л)емківськими лісами. Коли ми в..їхали в нього була неділя г(а, о)рячий перед/полудень і жодної живої душі навколо нас. Село виявилось цілком не/величким.

І нарешті був дім ні дім був не/той було місце де колись стояв дім свяще(нн, н)ика (В, в)асиля (А, а)нтонича дім поета у наймен..шому найву..чому найтіснішому розумі(нн, н)і. Можливо саме тому вже не/існуючий (с, з)тертий з лица землі. Хтось інший господарює тут. Пам..ятний знак 1989 року змуше(нн, н)і були встановити на/в/проти господар обійс..тя не/впустив на тепер уже свою тер..торію. То/ж (у, в)се що лишилося це ясени два без/сумнівно столітні д..р..ва котрі в/очевидь означували браму свяще(нн, н)ичого подвір..я. Коли вони були зовсім молоді народився поет. Росли дерева й ріс (А, а)нтонич.

Земне жи(тт, т)я як слід на/воді.

Добре тому хто має свій дім за зорею.

198 слів

За Ю. Андруховичем

Пливучи неіснуючим морем

Ч..р..пашки морські лілії а ще мушлі/тридакни китовий вус поліпи напів/(с, з)порох-
нявілі риб..ячі ск..л..ти (с, з)кам..янілі хр(е, и)бці та плавники щелепи так і не/описаних
наукою водяних почвар і безумовно оброслі травами та пташи(н, нн)ими гніздами карма-
си пот..рпілих загибель кораблів ребра щогли часом зітлілі линви й вітрила усі ці наочні
докази морського минулого (К, к)арпат супроводять кожного хто наважиться рушити
(Ч, ч)орногірським хребтом у/здвж кордону з (Р, р)умунією маюч.. за пл..чима відомий
своїм тютюновим листом та не/їстівним виноградом во..кий парадиз (П, п)івде(нн,н)ого
(П, п)оку(тт, т)я й (П, п)івнічної (Б, б)уковини а перед собою лише стару (А, а)встрійську
військову дорогу й ряд (з, с)покусливих снігових вершин назви яких у/купі з назвами
пр..леглих полонин і урочищ викликают.. бе..конечні ланцюги лінгвістичних та акус-
тичних асоціацій (Д, д)раго/брат (П, п)іп (І, і)ван (П, п)етрос (Т, т)уркул (Д, д)анциж
(Г, г)аджина (Р, р)ебра (Ш, ш)пиці (Р, р)озшибеник (Г, г)оверла...

П..р..суваючись дном цього не/існуючого моря орієнтуючись виключно по обрисах гір
покинутих шанцях і ро..сипаних у траві скоро/стрільних рільзах на шостий день за інши-
ми версіями на шосту годину подорожі можна врешті наблизитися до руїн найбільшого з по-
кинутих суден. При/цьому слід тр..матися осто/рньо мертвих вод оз..ра з жіночим іменем
(М, м)арічайка деякі з моїх (Л, л)ьвівських знайомих бе..підставно називають його (Ч, ч)айка
(М, м)арія на б..р..гах якого всім без/винятку мандрівникам сняться кошмари з на/стільки
не/збагне(нн, н)ою але гнітючою символікою ще єдине з можливих пр..пущень (с, з)твер..ує
про потужне ментально/енергетичне завихр..(нн, н)я просторово/часовий вузол астрально/
безодневий колапс. Місцеві ж ме(ш, ж)канці пояснюють цей ф..номен тим що в околицях
оз..ра носяться не/знаходяч(и, і) собі пр..тулку сво/виді(нн, н)я потопельниці Марії Марічайки.

224 слова

За Ю. Андруховичем

Неосяжна краса

На/найвищій з/по/серед не/високих гір що круто здіймається над (Е, е)гейським
морем не/по/далік (А, а)фін височіють сніжно/білі проти густої блакиті неба могутні хоч
і по/часті зруйнова(нн, н)і мрамурові коло(нн, н)и славного храму (П, п)осейдона. Тіль-
ки вони й лишились від колись стрункої величної будівлі залишки духової краси якої
п..р..жили тисячо/лі(тт, т)я.

Задивле(нн, н)ий завороже(нн, н)ий тим що випромінюється тут з/усібіч білявий кругло/
видий (У, у)країнський підліток не/може відв..сти погляду від руїн храму всотуюч.. поза/світ-
ній заклик до людської духовості одного з великих див світу. Зачарований у/продовж кількох
годин на які він утратив сюди з батьками аж до трему просякнутий бач..ним він торкається
коло(нн, н) руками о..ходить залишки храму з/усіх боків усотує поглядом бе..межний чарів-
ливо/синій простір (Е, е)гейського моря з не/величкими островами яких дістає з/під храму
(П, п)осейдона погляд пр..бульця коли він дивиться в море і його охоплює раптовий жаль що
треба пол..шати це диво що не/можна забрати його з собою що тепер хто/зна/коли й де він
зіткнеться ще з таким в..личним творі(нн, н)ям людського духу. Це краса яку не/можливо охо-
пити осягнути обійняти. Вона за межами меж осяга(нн, н)я. Вона просто є. Як частка вічності.

І заки від..ж..жає з батьками назад до (А, а)фін він пройнятий вели(чч, ч)ю баченого
закарбовує його у своїй душі на/завжди.

189 слів

За Ю. Покальчуком

Нащадки рахманських племен

Колись давно можливо сім з/половиною тисяч років тому се..то не/задовго після відокремл..(нн, н)я світу від хмар і води одне з (Р, р)ахманс..ких пл..мен покинуло (І, і)ндію на човнах і л..тучих килимах. Зараз уже годі дошукатися пр..чин цієї втечі могло нею бути як розумове потьмар..(нн, н)я так і містичне прозрі(нн, н)я. Покидаюч.. острів уті-качі вин..сли з собою майже все таємне зна(нн, н)я в мішках б..сагах і к..шенях оскільки книг вони не/мали та й не/потр..бували мати бо всі головні заклина(нн, н)я і прокльо-ни вмiли напам..ять. Серед інших важливих речей викрадене зна(нн, н)я стосувалось насам/перед істи(нн, н)ого відліку часу причи(нн, н)о/наслідкових рядів і нашару-вань здатності прочитувати минуле й п..р..дрікати майбутн.. за віз..рунками долонь ро..ташува(нн, н)ям люстр у кімнаті або світил на небі мистецтва др..с..рувати ведмедів гіпнотизувати дітей і обробляти метали г(а, о)рячим способом.

Нащадки (Р, р)ахманів винайшли скрипку й золоті зуби. (У, В) (С, с)хідних (К, к)ар-патах вони з..явилися що/й/но за пізнього (С, с)ередньові(чч, ч)я коли (з, с)хильний до алкоголю і філантропії (К, к)ороль (К, к)арпо (Н, н)едалекий крізь усі чотири брами впус-тив їх до/с..р..дини своєї літньої столиці (Ч, ч)орто/поля де вони не/гайно стали табором на (Р, р)инковій площі разом з ученими ведмедями та не/злічє(нн, н)ими дітьми. Того ж по/полудня до (Р, р)ахманських наметів не/перервними ріками пот..кла крадена птиця й городина а мешканці (Ч, ч)орто/поля здр..гнулися від перших почутих пророцтв...

193 слова

За Ю. Андруховичем

Народе мій, до тебе я ще верну

Був такий час точніше був такий кор..дор (В, у) нашому ро..лізло/д..формованому національному часовому потоці десь між вісімдесяtimi й дев..яностими коли здалося ніби ось воно збувається.

Рядок (В, в)асиля (С, с)туса оста(нн, н)нього з (У, у)країнських великих поетів унаочню-вався й вибухав мітингами голодува(нн, н)ями походами п..р..повне(нн, н)ими ауд..торія-ми зрештою і п..р..повне(нн, н)ими душами дозволяю собі цей ід..алістичний вислів лише з огляду на п..р..можливі ід..алізм тодішн..ої історичної ми(тт, т)і. Саме так здалося ніби рядок поета збувається. Але на/справді збулося де/що інше Докучило Нема мені вітчизни...

Стус це о(пш, п)озиція. (У, в) тому числі пр..красна о(пш, п)озиція нашої рідній сльо-зо/точивій ро..маза(нн, н)ості отій «сент..ментальній ро..кваше(нн, н)ості» яка загалом ще/й досі (вв, в)ажается ознакою «солов..ї(нн, н)о/калинової м..нтальності».

Ні він безумовно самотній на цьому хр..стоматійно/спотвор..ному і збідн..ному тлі що офіційно йменується (У, у)країнською літературою. Він самотній вельми/рідкісною самотніс..тю обраних. Це його (С, с)тусова обра(нн, н)ість поціляє в саму серцевину траге-дії на спокон/вічну тему «митець і громада» «О/так живу як мавпа серед мавп».

Він був постійно гнівним і цим також виборів собі самотність. Він просив «яріння і лютості» і звертався до (Г, г)оспода з блага(нн, н)ям «пр..чистого гніву». Ті що його посту-пово вбивали вирізнили для себе цю індивідуальність. Вони вбили його за пі..креслювану зн..вагу до себе. Він ображав їх особисто. Самим собою своєю пр..сутніс..тю своєю само-тніс..тю. Каральна маш..нерія дала збій людську слабінку і вбила його.

200 слів

За Ю. Андруховичем

Дземброня

Це особливий релікт міжвоєнної архітектури уламок того міфічного (Л, л)вівсько/варшавсько/віденсько/париського вектора про який сьогодні циркулюють лише чутки і здогади. Це споруда й це структура житло робітня цехів академія бібліотека зали для конференцій танців і гімнастики салон басейн машини вежі (д, д)лі (н, н)я ресторація електростанція котельня анфілада комора а ще підземелля й безліч інших загадкових приміщень із вічнозачиненими дверима це ковчег це комплекс. Це комплекс Європи тут у найближчій з її околиць на межі з Європою (Є, є)вропою в самому центрі Європи.

Це колишня обсерваторія себто місце для обсервації для споглядання для вглядання і спостереження можливо за Ангелами можливо за кометами. Нині в її стінах можна сховатися від перелітних гірських дощів. Мандрівники розкладають вогнища просто в залах і коридорах. Залишки паркету не залишаються для розпалювання тутешні люди досить віддавна осягнули цю провокативну істину й тому йдеться вже не про паркет як такий і не про ясногоріхову обшивку стін і не про тмлянобукові стелажі в бібліотеці а саме про «залишки». Що сталося з телескопами та всіляким іншим невідомим мені астрофізичним приладдям (з, с)казати годі. Наврядчи (П, п)ольова встигла евакуювати їх у вранні тринадцятого. Можливо потім за Москви їх перевезли кудись на Кавказ (Т, т)янь (Ш, ш)ань або (П, п)амір.

Нато міськ е планетники цей особливий різновид магів і віщунів підєднаних до кожного з космічних явищ мільярдами невидимих і болючих струмів. Чи вони створили це поле цю пустку цю лунку порожнечу? Чи не їхніми зусиллями виникла ця заборона зона ця руїна цей шепіт вітру в нічних коридорах обсерваторії: «Туди не можна»?

239 слів

За Ю. Андруховичем

№ 10

Волин і Перелесник

Волин зіскочив на пісок стоячи простер руки над головою до сонця й потягнувся весь у гору заплющивши очі. Сонце гріло лагідно і ніжно м'які його промені оживали тіло легенький подих вітру та й саме повітря ще було холодним але холоду цього Волин не відчував уже давно. Його тілом кували інші закони буття.

Однак на тепло реагував радісно і з приємністю підставляв своє пружне тіло сонячним променям. Ураз відчув сильний порив теплого майже грячого вітру й радісно засміявся
Ти вже тут! Привіт друже!

Він розплющив очі ось перед ним стояв високий стрункий юнак (із, з) темними кучерями й великими продовговатими також темними очима. Брови чорні як смола уста пухлякі і чутливі точне підборіддя.

А яким же йому ще бути (П, п)івденному вітрові грячому подихові далеких теплих країв пристрастному урвиту завойовникові серцець (П, п)ерелесникові.

Ходила гадка що був він колись одним (із, з) тих хто в палкому коханні у захопленні відчайдушному і безмежному своєю коханою кинувся у прірву після її смерті аби не розлучатися з нею й перетворився в зірку (Л, л)їтавицю що падає інколи небо/схилом наближаючись до коханої. Він був або першим (Л, л)їтавцем колись або завжди був таким як зараз (Л, л)їтавцем/(П, п)ерелесником.

184 слова

За Ю. Покальчуком

Пересопницьке Євангеліє

Пересопницьке Євангеліє унікальна руко/писна книга для церковного бого/служі(нн, н)я середини XVI столі(тт, т)я перший відомий п..р..клад конфесійного тексту (У, у)країнською мовою.

Пересопницьке Євангеліє 1556—1561 роки п..р..кладе(нн, н)є й виготовлене в с..лі (П, п)ересопниця теперішньої (Р, р)івненської (О, о)бласті Михайлом Василевичем та (А, а)рхімандритом Григорієм. Руко/пис налічує 964 сторінки оправл..ний (в, у) дубові до..ки обтягнуті з..леним оксамитом текст написаний чорним чорнилом великим уставним письмом нум..рація глав зробл..на циноброю старови(нн, н)а червона фарба пам..ятка пишню оздобл..на химерним орнам..нтом росли(нн, н)ими зображ..ннями тощо.

У Пересопницькому Євангелії вміщено (Є, є)вангелії (С, с)в..ятих (М, м)атвія (М, м)арка (Л, л)уки (І, і)вана. Кожну главу започатковують сумарії короткий виклад її змісту. У кінці руко/пису місяце/слів із пока..чиком читань за місяцями.

Старо/давня пам..ятка національної культури ці(нн, н)а тим що була п..р..клад..на (У, у)країнською мовою близькою до народної. Це дає дослідникам багатий матеріал для вивче(нн, н)я фонетики граматики лексики старо/давньої мови. Перекладачі замінювали лексику ор..гіналу (У, у)країнськими відповідниками глосами.

У Пересопницькому Євангелії використано оригінальну систему розділових знаків кома дво/крапка знаки пита(нн, н)я оклику. Крім того є ще чотири/кутна крапка у вигляді ромба. Вона ві(дд, д)іляла великі відрізки тексту що мали певну смислову самостійність то/б/то це був пока..чик сучасного абзацу.

Пересопницьке Євангеліє свідче(нн, н)є високого рівня (У, у)країнської культури XVI столі(тт, т)я своєрідний символ прагн..ння народу до розвою (Н, н)аціональної мови.
184 слова

Із книги «Шкільний словник українознавства»

Притча про синього листка

В одному з монастирів був сад що його св..яті отці доглядали. І сад був плодо/носний давав добрий пожиток монастиреві. І от якось на одному д..р..ві виріс синій листок. Подивувалися св..яті отці порадилися й вирішили хай ні/хто того листка не/зриває. І ріс той синій листок не/поруш..ний. Коли/ж опало лис..тя ченці зі здивува(нн, н)ям помітили що синій листок не/опав. Знову вони порадилися і в/друге постановили не/чіпати листка. Але один наймолодший із них не/послухав ради старших і листка зірвав. Тоді пос..лився в/ньому дух гордині (й, і) не/спокою почав він з/н..важати братію ставив себе розумнішим за/інших а потім покинув монастир (і, й) погнало його по/землі. І хай де/б він з..являвся скрізь вивищував себе і свій розум несучи серед ближніх не/згоду і заколот. А з/в..сною виріс другий синій листок. І знову знайшовся серед братії такий що не/витримав (і, й) зірвав листка. І з/ним сталося те/ж що і/з/першим. І так тривало з/року/в рік. І що/року ві..ходив із монастиря хтось (с, з)покуш..ний і ніс і/з собою синього листка дух не/спокою і гордині а сам монастир помалу зан..падав. І так (с, з)покусилися в ньому всі і покинули добре погідне і св..то/любливе жи(т, тт)я а блукали з..млею не/покоюч.. й баламутяч.. хрещ..(н, нн)ий рід. А в покинутому монастирі на тому д..р..ві синій листок уже не/ріс.

215 слів

За В. Шевчуком

Хрещення Русі

До/нині найпошир..нішою думкою була версія про/те що рівно/апостольний (К, к)нязь (В, в)олодимир під/впливом божестве(нн, н)ого осяя(нн, н)я пр..лучив людей (Р, р)уських до уче(нн, н)я (Х, х)риста. Знаменита Повість минулих літ описує що за наказом (К, к)нязя були ..початку поруйнова(нн, н)і (І, і)доли (Я, я)зичництва (П, п)..рун (Д, д)ажбог (Х, х)орс (С, с)імирга та інші. Наступного дня пише (Л, л)іто/пис..ць вийшов (В, в)олодим..р із попами (К, к)орсунськими на (Д, д)ніпро і зібралось там люду сила/силе(нн, н)а. Забр..ли (у, в) воду і стояли там по/шию інші по/груди де/хто тримав дітей молодь тислась до б..р..га а дорослі бродили попи не/стояли на міс..і і творили молитви. Люди охр..стившись розійшлися по домівках.

І зв..лів (В, в)олодим..р будувати церкви і ставити їх на/тих місцях де колись стояли д..р..в..яні кумири.

Порівня(нн, н)о не/давно дослідники об..рунтували іншу т..орію хрещ..(нн, н)я (Р, р)усі. Зокрема відомий історик М. Брайчевський доводить що 860 року було наvern..но до (Х, х)р..стіянства звичайно формально саме всю країну що вона відмовилася від «е(лл, л)інської» тобто язичницької віри і пр..йняла віру (Х, х)р..стову. Сталось це за правлі(нн, н)я пр..дставника (Д, д)..настії (К, к)иевичів на (К, к)иївському пр..столі (А, а)скольда...

(В, У) 882 році відбувся д..ржавний п..р..ворот. Аскольда було вбито. Пр..стол захопив (Я, я)зичник Олег. У/продовж цілого столі(тт, т)я топилася вперта боротьба між (Я, я)зичницьким і (Х, х)р..стіянським вірува(нн, н)ями. Навіть після 988 року значна частина населе(нн, н)я продовжувала таємно (з, с)повідувати поганство.

І все/ж запровадж..(нн, н)я (Х, х)р..стіянства ро..ширило економічні зв..язки (Р, р)усі з багатьма (Є, є)вропейськими країнами..прияло бурхливому розвитку писемності літератури мистецтва архіт..ктури.

212 слів

Із книги «Шкільний словник з українознавства»

Тундра

Оранжева куля (С, с)онця висіла над білим лісовим безме(жж, ж)ям. Вел..чезна ва..ка наче налита г..рячим ро..плавл..(нн, н)им свинцем по/волі осту..жуючись де/далі ва..чала й темнішала аж до/поки не/зач..пилась ген/там за далеким темно/синім кругом за стрімкі верхо/ві(тт, т)я могутніх кедрів. Доконував короткий зимовий день і на білім/білім із гол..буватим ві..тінком снігу лягали довгі фіолетові тіні схожі на казкових велетнів. Тіні то збільшувались до не/ймовірно в..ликих розмірів то ставали все мен..шими й мен..шими аж поки не/щезли зовсім (у, в) глибоких (і, й) синіх снігах. Височе(нн, н)і рапасті кедри щедро вкриті снігом важко похитувались під бадьорим натиском сіверка й потужно стугоніли. І вчувалася (у, в) їхньому потужному стогоні у повільному ро..зміре(нн, н)ому похитува(нн, н)і двадцяти/метрових корабельних вел..тнів якась дивна не/розгадана таїна й ні/ким ще не/зміряна сила й можуть не/підвладні столі(тт, т)ям. Скільки літ скільки гроз та буревіїв прол..тіло/пронеслося над цим вкритим вічно/зеленими кедрами та соснами кряжем а вони й досі такі/ж самі як були. Хіба що постаршали змужніли. Що/й казати здорових і сильних жодна бо/дай найстрашніша буря не/зл(о, а)має. Бо занадто міцне живу..е в них корі(нн, н)я воно довго і надійно живить складний широко ро..галуже(нн, н)ий організм а від/так жити й жити йому проростати зелом крізь роки і відстані стрічаюч.. нові й нові епохи та ц..вілізації.

196 слів

За М. Красуцьким

Зійди, сонечко, на Івана

Здається жодному з (Д, д)айбо..ьких св..ят (Х, х)р..стіянство не/пр..діляло такої пильної уваги як (К, к)упалові. У багатьох (Л, л)ітописах та митрополичих посла(нн, н)ях суворо засуджувалися (і, й) пі(дд, д)авались анафемі «бісівські ігрища». Тодіш..ні церковні пр..писи забороняли ві..значати «сатанинські дійства».

Не/одне столі(тт, т)я висів (Д, д)амоклів меч над одним із найпоетичніших обрядів котрий дійшов хоч і видо/зміне(нн, н)о до нашого часу.

День (К, к)упала який пр..падає на 7 липня збігається з літнім сонце/воротом. У давніх (С, с)лов..ян (Д, д)ажбог (Б, б)ог (С, с)онця був найшанова(нн, н)ішим серед інших міфологічних св..ят. Наші пращури (вв, в)ажали що саме він дарував усьому жи(тт, т)я. Відтак Сонце було про/образом свого покровит..ля а тому його річний цикл ..бігався з певними р..туальними дійствами серед яких (К, к)упало знам..нувало літній сонце/ворот тобто найвищий культ (С, с)онця.

Хр..стіянство не/змогло остаточно знів..лювати обряд тому до/нього «долучили» св..ято (Р, р)іздва (С, с)в..ятого (П, п)ророка (П, п)редтечі і (Х, х)р..стителя (Г, г)осподнього Івана. Ось так (і, й) з..явилося хр..стіянізоване дійство з подвійною назвою Іван (К, к)упало.

Основним стрижн..м до/в/кола якого відбуваються дійства є (К, к)упальський вогонь як символ (С, с)онця. Він мав горіти цілу ніч. Щоб підтримувати вогонь парубки задал..гі..дь заготовляли хмиз.

Зібране відвозили на л..ваду до річки чи до ставка і складали в/купки. Тут власне і відбувалося дійство.

Окрім (К, к)упальського вогню (зі, з) св..ятом пов..язані два найголовніші п..рсонажі власне (К, к)упало і (М, м)арена.

195 слів

За В. Скуратівським

Мандрованець

Любив дивитися як сідає сонце тоді його охоплював чудовий м..ланхолійний настрій не/хотілося й пальцем кивнути і тіло застигало десь так як і оте не/помірне побільше(нн, н)е (С, с)онце. Не/раз і не/десять відливаюч.. наближ..(нн, н)я цього менту (К, к)лиментій відшукував затишну місцину ві..слон..ну до заходу чи був це (г, г)..анок школи як сьогодні чи горбок чи лава в саду чи пр..дорожн..й камінь сідав обли(чч, ч)ям до сонця й дивився як х..мерно і гарно мінняються вечорові барви. Сьогодні сидів/таки на (г, г)..анку школи де зупинився не/мав клопотів (із, з) тілом був/бо ситий ще від того пишного сніданку бо жінки бачач.. як долягає вареників замовляли одна/за/одною шинкарці ще/й/ще захопл..(нн, н)о дивляч..сь як пан/отець із тим управляється а він чинив це (с, з)правно бо тут у школі як на (Т, т)атарському полі є де сісти а ні/чого з..їсти а ївши не/ївши лягай спати. О/то/ж коли траплялася okazія він її не/минав тим/більше що в жінок його заповзятливість до ло..ки чомусь викликала не/підробне захопл..(нн, н)я. О/то/ж і тепер під вечір відчував приємну ситіс..ть а заходом міг без/бурно помилуватися таки не/грали йому кишки марша. О/то/ж сидів і дивився на гру вечорового неба і йому відповідно до барвистих п..р..ливів грала душа. При/тому думав про не/завидну долю мандрівного ч..нця який волочиться по школах чи корчмах і це правду сказав жіночкам у нього є що/до таких осудний вірш бо хоча/й сам був мандрованцем але подібних собі засуджував навіть радив не/давати їм милостини.

235 слів

За В. Шевчуком

№ 17

Зимовий Миколай

У народі до святого Миколая що пр..падає на 19 грудня ставилися з особливою повагою оскільки він другий після (Б, б)ога заступник на землі.

Зимовий Миколай здавна (вв, в)ажався покровит..лем усіх бідних і зн..долених земл..робства і твари(нн, н)ицтва земних вод на яких рятував дітей.

Запам..яталася мені легенда/переказ яку ще/в дитинстві оповідала мама. Пр..вчаючи що/ранку до (О, о)тченашу ненька казали

Молися св..ятому (М, м)иколаєві бо він (Ч, ч)удо/творець. Ось як допоміг він одному хлопчикові який що/дня молився. Якось перед (В, в)с..вітнім (П, п)отопом Микола зустрів дитинча що било поклони і пр..казувало

Це тобі (Б, б)оже а це мені (Б, б)оже!

Що це ти синку робиш запитав св..ятий (М, м)иколай

Богу молюся...

А які ще молитви знаєш?

Ні/яких ні/кому було навчити.

Гаразд це не/біда погладив хлопчачу голівку бородатий дідусь. Аби щиро й від душі то й ця молитва тебе спасе від потопу. Ти не/втонеш (у, в) воді! Пішов геть.

За/кілька днів уся з..мля покрилася водою лишень одна дора лишилася не/затопл..ною. Побачив її хлопчак і пішов поверх ок..ану.

Ось і врятував хлопчика (С, с)в..ятий Миколай/(У, у)годник завершили опові..ку мама. Від/тоді його і стали називати (Ч, ч)удотворцем бо він допом..гає всім хто молиться (і, й) вірує в (Б, б)ога.

183 слова

За В. Скуратівським

№ 18

Вожак

Холодним білим безмежжям по самісінькі груди провалююч..сь у глибоких сипучих снігах до крові ро..биваючи об твердий крижа(нн, н)ий панцир мідні кі(г, х)тисті лапи мчала люто й на/одному подиху дива знавісніла о(д, т) почутого запаху свіжої крові вовча зграя. Три самці і дві самки (с, з)трімко наче птиці в/мить злету кидали від намету/до/намету ле(г, х)кі мускулісті тіла і гінко ро..пласта(нн, н)і у ві..чайдушному кидку красиво і хижо витягувались у якомусь неймовірному шпагаті демонструюч.. силу і натр..нова(нн, н)ість.

Першим ішов Вожак. Старий ві(д, т)чаюга прожив довге (с, з)повн..(нн, н)е ризику і само/пожертви жи(тт, т)я у/продовж якого сотні разів зазірала в його бе..страшні вічі смерть змахуюч.. гострим лезом коси над його п..р..дчасно/посивілою головою. Він визна(нн, н)ий лідер боєць без страху і сумніву розумний і по/мудрому п..р..дбачливий завжди ішов на/зустріч небе..пеці. Навіть коли був реальним шанс уникнути її обійтися малою кров..ю. Він понад/усе любив бе..компромісність і впевн..(нн, н)ість (у, в) собі і вдача не/зраджу-вала йому. На його мускулістому маслакуватому тілі можна було налічити не/один десяток рубців од заподія(нн, н)их у різні часи й різними суперниками ран важких і не/дуже гл..боких і не/вельми... Йому судилося побачити й п..р..жити чи/мало на не/такому вже/й короткому відтинку жи(тт, т)я. Він жив за суворими законами тундри і цим усе сказано.

198 слів

За М. Красуцьким

ОРФОГРАФІЧНИЙ ТА ПУНКТУАЦІЙНИЙ ТРЕНІНГ

ПОВТОРЮЄМО ОРФОГРАФІЮ

Повторіть правила орфографії української мови. Напишіть словникові диктанти, складені за текстами диктантів.

ВЖИВАННЯ ЗНАКА М'ЯКШЕННЯ

- **Знак м'якшення пишемо після *д, т, з, с, ц, л, н*, що позначають звуки [д'], [т'], [з'], [с'], [ц'], [л'], [н'] («Де ти з'їси ці лини»):**
- на позначення м'якості приголосних у кінці слова чи складу: *радість, вільний*;
 - у середині складу перед *о*: *сьомий, польовий*;
 - у прикметникових суфіксах *-ськ-, -зьк-, -цьк-*: *козацький, студентський*;
 - у суфіксах *-ньк-, -оньк-, -еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-*: *малесенький, тонюсінький*;
 - у буквосполученнях *льч, льц* (з *льк*), *льч, ньц* (з *льк*), *сьч, сьц* (з *ськ*): *няньці* (бо *нянька*), *Гальці* (бо *Галька*);
 - після літери *л*, що позначає звук [л'], перед приголосним: *гуцульський, посольський*;
 - у словах *різьбяр, т'мяний* та похідних.
- **Знак м'якшення НЕ пишемо:**
- після літер на позначення твердих приголосних: *ніч, річ, любов, степ*;
 - після літери *р*, що позначає звук [р], у кінці слова та складу: *Харків, токар, але Горький, Зорькин*;
 - між подвоєними літерами на позначення подовженого приголосного: *зілля, стаття, але стаття*;
 - між двома м'якими приголосними, окрім *л*, що позначає звук [л']: *радість, пісня*;
 - після літери *н*, що позначає звук [н], перед *ж, ч, ш, щ*, що позначають звуки [ж], [ч], [ш], [щ] і суфіксами *-ськ-, -ств-*: *камінчик, тонший, уманський, волинський, панство*;
 - у кінці першої частини складних числівників: *п'ятдесят, шістсот*;
 - у буквосполученнях *лч, лц* (з *лк*), *нч, нц* (з *нк*), *сч, сц* (з *ск*): *рибальці, рибалчин, Оленці, Оленчин*.

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

підносься, виносься, кицьці, бельетаж, грильях, барельєф, женьшень, відлюдкуватий (від відлюдько), відлюдкуватий (від відлюдник), пужальце, держальце, пеньюар, порт'єра, вольтер, бракон'єр, монпансьє, баский, боязкий, ковзкий, різкий, облич.

Словниковий диктант

Кілька, тільки, відгукуються, найтонші, людська, доводиться, боротьба, тисячоліть, сотня, пісня, пристрасті, насиченість, свідомість, близькі, перерветься, не дасться, мимохіть, материнське, мальовнича, українська, виражається, можливість, доведеться, тримається, самосвідомість, феодальна роздрібленість, формулюються, вдається, любується, військо, національне, карпатський, різняться, ушуїтська, вогнепальна, бояться, імперська, подвижницька, трипільська, радість, приймаченківський, творчість, висвітлюються, нинішньої, посміховиська, московський, польський, запорозьке, татарська, трюх, замість, єдності, конечність, цінність, одержимість, нюанси, сприймається, непорушність, запорожці, сонячність, безмежність, безсмертя, придніпровські, сміливість, швидкість, любов, затьмарити, козацька, султанська, донські, невмирущість, досконалість, гордість, філософські, безбатченко.

ПРАВИЛА ВЖИВАННЯ АПОСТРОФА

➤ АПОСТРОФ ставимо для позначення роздільної вимови перед *я* [йа], *ю* [йу], *є* [йе], *ї* [йі]:

- після літер *б, п, в, м, ф*, що позначають губні звуки [б], [п], [в], [м], [ф], а також після літери *р*, що позначає твердий звук [р]: *б'ють, в'ялий, пам'ять, пір'я*;
- після префіксів, що закінчуються на приголосний: *під'їзд, без'язикий, з'їсти*;
- у складних словах, коли перша частина закінчується на приголосний: *дит'ясла*;
- у словах *Лук'ян, Лук'яненко, Лук'янчук, Лук'янівка* та похідних від них;
- в іншомовних словах після *б, п, в, м, ф, ж, ч, ш, г, к, х, ґ, р*, що позначають звуки [б], [п], [в], [м], [ф], [ж], [ч], [ш], [г], [к], [х], [ґ], [р] (кінець складу): *комп'ютер, інтерв'ю, миш'як, інтер'єр, вар'єте, інтер'єр, бар'єр*;
- у словах іншомовного походження, коли префікс закінчується на приголосний: *ін'єкція, пан'європейський, іранс'європейський, ад'ютант, кон'юнктура, диз'юнкція*.

➤ АПОСТРОФ НЕ ставимо

- після літер *б, п, в, м, ф*, що позначають звуки [б], [п], [в], [м], [ф], якщо перед ними стоїть кореневий приголосний, крім [р]: *свято, т'ямний, морквяний, медвяний, різдвяний, різв'яр, але торф'яний* (р перед губним приголосним), *зв'язок* (з — префікс);
- після *р*, що позначає м'який приголосний [р']: *буря, рядок, буряк*;
- перед *йо*: *серйозний, курйозний, зйомки*;
- в іншомовних словах, коли *я, ю* позначають пом'якшення попереднього приголосного перед [а], [у]: *пюітр, фюзеляж, рюкзак, гяур, рюш*.

Словниковий диктант

Невід'ємно, зв'язок, прислів'я, слов'янські, Подніпров'я, святі, з'являється, матір'ю, пам'ять, східнослов'янські, з'їсти, м'який, з'єднані, спам'ятовується, ім'я, сузір'я, об'єднуються, дрібнотем'я, нюанси, пов'язано, під'їзд, пам'ятати, зобов'язаний, невід'ємний, сум'яття.

- **ПОДОВЖЕННЯ ПРИГОЛОСНИХ** відбувається внаслідок подовження:
- в іменниках середнього роду II відміни на -я: *дозвілля, насіння, колосся*;
 - у деяких іменниках жіночого та чоловічого роду I відміни на -я: *суддя, стаття, рілля, Ілля, але статей*;
 - в орудному відмінку іменників жіночого роду III відміни перед ю: *розкішшю, памороззю, тінню, віссю, міддю*;
 - у формах теперішнього часу дієслова лити (литися) та похідних від нього словах: *ллю, ллється, налляти*;
 - у прислівниках *навмання, попідтинню, зрання, спросоння, попідвіконню*.

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

Подовжується приголосний лише між голосними, тому подовження не відбувається у словах, як-от *Поволжя, честь, жовчу, поліський*.

У деяких словах м'який приголосний між двома голосними **НЕ** подовжується: *кутя, попада, свиня, третя, трете, а також у назвах малих істот: кошеня, теля, гусеня*.

- **ПОДВОЄННЯ ПРИГОЛОСНИХ** відбувається в результаті збігу приголосних:
- префікс + корінь* : *оббігти, віддати, беззубий, роззброєний, роззуватися*;
 - префікс + префікс* : *возз'єднання, наввипередки*;
 - корінь + суфікс* : *осінній, кінний, письменник, іменник, віконниця*;
 - основа + постфікс* : *винісся, пасся, розрісся, піднісся, трясся (але наказовий спосіб — підносся)*;
 - основа + основа* : *військокомат, заввідділом, страйкком, юнат*;

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

У результаті різних збігів подвоюються приголосні у словах *бовван, ввесь, лляний, овва, ссати, ссавець, бовваніти*.

У словах іншомовного походження збіг приголосних відбувається у словах *арккосинус, сюрреалізм, інновація, контрреволюція*.

- **ПОДВОЄННЯ БУКВ У СУФІКСАХ** прикметників та похідних словах:
- у прикметникових наголошених суфіксах *-енн-, -анн-, -яnn-* зі значенням підсилення, збільшення ознаки, можливості чи неможливості дії: *страшений, нескінченний, неказаний, незрівнянний, здоровенний*;
 - у прикметниках на *-nn(ий)* старослов'янського походження та іменниках і прислівниках, утворених від них: *блаженний, огненний, мерзенний, благословенний, стражденний, священний, але священник, обітований*.

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

У прикметниках, утворених від іменників за допомогою суфіксів *-ан-, -ян-, -ин-, -ін-*, літера **н** **НЕ** подвоюється: *глина — глиняний, орел — орлиний, гречка — гречаний*.

НЕ подвоюється **н** у дієприкметниках типу *вихований, забезпечений, вирішений*, а також у прикметниках, утворених із відповідних дієприкметників: *варений, печений*, а також у прикметнику *довгожданий*.

Варто зауважити, що в дієприкметниках типу *здійснений, неказаний, нездоланий* (суфікси *ненаголошені*) подвоєння НЕ відбувається; у прикметниках, де суфікси *наголошені* — подвоєння відбувається: *неказаний, нездоланий*.

У словах іншомовного походження приголосні в загальних назвах НЕ подвоюються.

Подвоєння відбувається лише у словах, які необхідно запам'ятати: *аннали, манна, тонна, ванна, мірра, панна, мадонна, дурра, мулла, булла, білля*.

Подвоєння зберігається у власних назвах та похідних від них словах: *Яффа, яффський*.

Словниковий диктант

Повсякденно, розвиненіша, порівняння, вживання, інтелект, злеліяний, наповнені, почуття, насиченість, значення, оточення, оповідання, життя, враження, забарвлення, тисячоліть, виплекане, тисячоліття, наполохана, повинна, питання, піддається, незнищенність, Закарпаття, асиміляція, століття, століть, роздрібленість, бароко, панно, книгодрукування, закріпаченого, діяння, пам'яттю, уявлення, віддзеркалює, кріпаччина, самовиліковування, свідчення, остання, чуження, цінності, сьогодніна, підкорена, безсмертя, відродження, місія, заснування, інтелігенція, заняття, нескінченні, проведення, народжений, обличчя, віддано, сполучення, Вінніпег, священні, видіння, світобачення, колеги, чергування, упевнені, південна, наділений, Посейдон, Одісей, безмежжя, буття, нескінченний, істинна історія, ствердження, суверенність, цінність, серцевинний, чуття, притоплений, повинню, самотність, очікування, життєдайна, виготовлення, випилювання, глиняний, покоління, оздоблення, фронтонні, віконні, походження, пов'язаний, численні, знищення, вважати, змушений, незбагненність, нетлінне, потрощене, вогненне, каміння, зламаний, совиний, Зміїна скеля, посаджені, шосе, старовинний, зусилля, захищений, кохання, співчуття, насіння, віддати, цокання, оджолиний, найпівденніша, поневолення, поневолені, воєначальники, населення, Туреччина, відтворення, незбагненна, повсякденна, буденність, поділений, останній, пісенність, дзюркотання, завивання, вагонних, гудіння, рокотання, небуденні, буденні, нездоланність, опанування, невіддільна, лихоліття, падіння, мовлення, мовленнєвий, світосприймання, послання, розуміння, даровані, маяння, снування, призначення, збурення, полатані, залюблено, оновлення, віддалений, алея.

ПРАВОПИС ПРЕФІКСІВ

Префікс *с-* уживаємо перед *к, ф, п, т, х* (кафе «Птах»): *схилити, сказати, сфотографувати, спекти, скропити*.

Префікс *з-* уживаємо в усіх інших випадках: *зідити, зшити, зчистити*.

Префікс *зі-* вживаємо перед сполученням приголосних: *зійти, зіставити, зім'яти*.

Префікс *пре-* виражає найвищий ступінь ознаки в прикметниках або прислівниках (його можна замінити словом *дуже*): *прекрасний, премудрий, пресильний, а також у словах: президент, презирливий, презирство, преосвящений, преподобний, престол, превелебний*.

Префікс *при-* вживаємо у словах, що означають приближення, приєднання, неповноту, частковість і результат дії: *приїхати, прибігти, придумати*. А ще у словах, утворених від іменників із прийменниками: *прибережний, прикордонник*.

Префікс *прі-* вживаємо у словах *прірва, прізвище, прізвисько*.

УВАГА!

Префіксів *роз-*, *без-* в українській мові **НЕМАЄ**, є префікси *роз-*, *без-*.

Префікс *пере-* пишемо завжди з *е*.

Словниковий диктант

Прислів'я, приказки, притулити, роздрібленість, скріплення, розсудливість, розжитися, безсмертні, скинути, розповідь, розібрати, спроможний, сточити, створення, розкріпачити, призначення, сформувалася, розписи, розширила, спробувати, притоплений, сприймається, розстріляний, розп'ятий, створити, приправлені, стягнуті, прекрасне, приходиться, схилитися, розросталося, приносило, стверджувати, спрямувати, склалася, прийдешне, розпізнаємо, сказати, струшують, прибережні, зірваними, пригинаючи, припишкне, сполошено, розвивати, переданий, перебувало, спам'ятовується, прізвище, скрикнути, схвильований, спорядити.

НЕ З РІЗНИМИ ЧАСТИНАМИ МОВИ

- **НЕ** пишемо **РАЗОМ** з іменниками, прикметниками, прислівниками, дієсловами, дієприкметниками, дієприслівниками:
 - якщо слово без **НЕ** не вживається: *недбалий, негайний, ненависть, нероба, ненавидіти*;
 - якщо до слова з **НЕ** можна дібрати синонім без *не*: *недруг — ворог; небагато — мало*;
 - якщо **НЕ** входить до префікса *недо-*: *недобірка, недовчений, недочувати*.
 - якщо дієприкметник є означенням і не має пояснювальних слів: *червоніли незірвані яблука*.
- **НЕ** пишемо **ОКРЕМО** з іменниками, прикметниками, прислівниками:
 - якщо в реченні є протиставлення, заперечення: *не зрада, а вірність; не рідко, а густо*;
 - якщо **НЕ** є частиною присудка: *це озеро не глибоке; узимку тут не холодно*;
 - якщо прикметник має при собі пояснювальні слова — займенники чи прислівники: *аж ніяк не потрібні слова; зовсім не цікава пропозиція*.
- **НЕ** пишемо **ОКРЕМО** з дієприкметниками:
 - якщо є протиставлення: *червоніли не зірвані, а опалі яблука*;
 - якщо дієприкметник виступає присудком: *яблука не зірвані*;
 - якщо дієприкметник має пояснювальні слова: *червоніли не зірвані ще яблука*.

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

Написання деяких дієслів із **НЕ** залежить від лексичного значення:

нездужати (хворіти) — не здужати (не змогти, не подолати);

неславити (ганьбити) — не славити (не прославляти);

недоїдати (жити впроголодь) — не доїдати (залишати частину їжі) тощо.

Словниковий диктант

Невід'ємна, не тільки, не буває, недбалі, не однаково, не доводиться, недолуго, не байдуже, не дається, не сполохай, не стояв, незнайомий, незнищенність, не підлягало не відрізняється, не могли, немало, непоборні, не нудотне, не розживешся, невидимі досі не вивчені, неспростоване, незалежна, не спроможний довести, неспроможні (нездатний), неволя, не встиг, не дивуймося, нескінченні, не мали, не заради, немає немов, незаперечно, не полишаючи, не звідти, не вигнаний, не вбитий, непосильна не хотів, не додержала, не спускав, не зазнавав, не перейняла, не раз, недарма, неодмінно, не помітиш, непорушність, не використовували, не пробігли, не оглядався, не лише, ... не рівною, а ..., не злякатися, не згадала, не так, неспішно, не змінюється, не існували, не минув, невелике, не цуралися, не був, не лише, не байдуже, не травинкою не дано, необхідність, не знає, не кохав, негативні, негаразди, неймовірні, неповторні не вчора, не кинуло, непомітна, не дивиться, не відчуває, не розуміє, не вперше, не пробував, не треба, невмирущість, небуденні, неприродність, нездоланність, непере можна, невіддільна, не судилося, незмінна, не бунт, не збурення, не розливалась.

ВЕЛИКА ЛІТЕРА ТА ЛАПКИ У ВЛАСНИХ НАЗВАХ

➤ Із ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ пишемо:

- імена людей, по батькові, прізвища, псевдоніми, клички тварин: *Леся Українка*, *Тарас Григорович Шевченко*, *безсмертний Каменяр*, *корова Лиска*;
- присвійні прикметники, утворені від власних особових назв, а також прикметники із суфіксом *-ськ-*, якщо вони мають значення «імені когось», «пам'яті когось»: *Грінченків словник*, *Франкові поезії*, *Шевченківські дні*, але *франківські сонети шевченківська символіка*;
- назви божеств, міфологічних істот, релігійних свят і постів: *Матір Божа*, *Перун Великий піст*, *Великдень*;
- астрономічні, географічні назви, назви вулиць, площ, майданів, парків, архітектурних пам'яток, храмів: *сузір'я Велика Ведмедиця*, *місто Львів*, *Андріївський узвіз*, *Софійський собор*, *Бабин Яр*, *вулиця Ярославів Вал*;
- у назвах державних, громадських організацій, партій України й інших держав, у назвах установа місцевого значення, у власних назвах навчальних закладів, театрів музеїв, підприємств: *Збройні сили України*, *Верховний суд США*, *Вінницька обласна державна адміністрація*, *Інститут української мови*, *Київський національний університет імені Т. Шевченка*, *Будинок учителя*;
- назви знаменних подій, свят, епох: *Новий рік*, *День учителя*, але *День Незалежності України*, *Свято Перемоги*.

➤ Із ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ та В ЛАПКАХ пишемо:

- назви художніх творів, наукових праць, газет, журналів, історичних пам'яток журнал *«Соняшник»*, вірш *«Заповіт»*, але без лапок пишуться назви релігійних книг: *Біблія*, *Псалтир*, *Часослов*, *Коран*, *Тора*;
- назви аеропортів, станцій, кінотеатрів, кафе тощо: *станція метро «Дарниця»*, *аеропорт «Бориспіль»*, *готель «Клеопатра»*, але *Київський вокзал*, *станція Жмеринка*;

- назви літаків, автомобілів, цукерок: *літак «Руслан», цукерки «Ромашка»;*
- назви орденів, відзнак: *медаль «Мати-героїня», але орден Ярослава Мудрого.*

Словниковий диктант

Ізмаїл Срезневський, Хмельницький, Пушкар, Дорошенко, Палій, Апостол, Україна, Харківський університет, Олександр Потебня, Гомерова «Одіссея», давньогрецький побут, Закарпаття, Київська Русь, «Слово о полку Ігоревім», Східна Європа, Подніпров'я, Київ, Переяслав, Запорозька Січ, Богдан Хмельницький, Еней, «Реветя стогне Дніпр широкий...», «Русалка Дністрова», Тарас Шевченко, «Історія Русів», «Просвіта», «Листи з Понту» до Августа, Іван Огієнко, Біблія, православний митрополит Іларіон, канадське місто Вінніпег, Канада, «Книга пам'яті», американський та європейський континенти, Марія Приймаченко, Марія Оксентівна, Полтавщина, Київщина, Черкащина, приймаченківський стиль, Лаврський музей народного мистецтва, римський поет, Євген Маланюк, Улас Самчук, Іван Багряний, Павло Тичина, Овідій, південна сторона, Схід, Польща, Хміль (Хмеля), гетьман, Сірко, Суботів, запорозьке товариство, польські замки, військо, Крим, Очаків, Акерман, татарська орда, дунайські городи, Екзюпері, Василь Симоненко, Симоненкова поезія, Катерина Білокур, Київський історичний музей, Західна Європа, Скандинавія, «Берегиня», ікона з Покровою, дружина Володимира, Анна, біблійна оповідка, сарацини, Царгород, Влахерська церква, Бог, Мати Божа, Богородиця, царгородці, Іван Мазепа, російські колонізатори, українська поезія, придніпровські села, Зміїна скеля, карпатські хребти, європейський центр, Мольєр, Володимир Сосюра, Миколаївська область, острів Березань, Аджигол, Майський, Кінбурнська, Руська, Тендрівська коса, Чорне море, Галілея, Херсонщина, Асканія Нова, Тендри, Петро Сагайдачний, Хотинська війна, Грюнвальдська битва, султанська Туреччина, донські козаки, Іван Вишенський, Григорій Сковорода, Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Сервантес, Шекспір, Пушкін, Міцкевич, Моцарт, Бетховен, Глінка, Чайковський, Барток, Стравинський, Сергій Васильківський, автор «Кобзаря», Рафаель, «Сікстинська мадонна», симфонічна картина Римського-Корсакова «Шехерезада», вольова Роксолана, мудра Гулевичівна, просвітитель Феофан Прокопович, композитор Березовський, Болонська академія, Артем Ведель, давньогрецька цивілізація, давньоримська цивілізація, цивілізація майя, Тимірязєв.

ПРАВОПИС СКЛАДНИХ СЛІВ

➤ Пишемо РАЗОМ складні ІМЕННИКИ:

- утворені за допомогою сполучного голосного [o], [e]: *чорнозем, лісостеп, хлібороб, землетрус;*
- першою частиною яких є слова *авіа-, аудіо-, агро-, відео-, екстра-, кіно-, макро-, мікро-, моно-, радіо-, стерео-, супер-* тощо: *супершоу, стереомагнітофон, відеорепортаж;*
- першою частиною яких є дієслово наказового способу: *перекотиполе, зірвіголова, горицвіт, пройдисвіт, але люби-мене;*
- із першою частиною *пів-, напів-, полу-:* *пів'ями, півкласу, напівправа, полумисок.*

➤ **Пишемо РАЗОМ складні ПРИКМЕТНИКИ:**

- утворені від залежних між собою слів та між ними не можна вставити сполучник *і*: *теплолюбивий, лісостеповий, правобережний, західнослов'янський*;
- до складу яких входять слова *мало-, багато-, ново-, старо-, давньо-, нижньо-, верхньо-*тощо: *багатокомпонентний, стародавній, давньоруський*;
- першою частиною яких є числівник: *п'ятиденний, семирічний, двадцятип'ятитисячний*.

➤ **Пишемо ЧЕРЕЗ ДЕФІС складні ІМЕННИКИ:**

- утворені з двох іменників без сполучних голосних: *купівля-продаж, інтернет-магазин, хліб-сіль*;
- із першою частиною *міні-, міді-, віце-, екс-, лейб-, альфа-, бета-, обер-*: *віце-прем'єр, екс-президент, міні-маркет*;
- назви посад, професій, спеціальностей: *генерал-лейтенант, прем'єр-міністр*;
- прикладки, які стоять після пояснювального іменника і виражають ознаку, яку можна передати прикметником: *хлопець-богатыр, дівчина-красуня, художник-пейзажист, але красуня дівчина, велетень дуб*;
- прикладки — родові назви, які стоять після пояснюваного слова: *сон-трава, Дніпро-ріка*;
- власні назви з першою частиною *пів-*: *пів-Ізраїля, пів-Японії*.

➤ **Пишемо ЧЕРЕЗ ДЕФІС складні ПРИКМЕТНИКИ:**

- утворених від незалежних між собою слів та між ними можна вставити сполучник *і*: *мовно-літературний, історико-філософський*;
- назви відтінків кольору, смаку, поєднання кольорів: *жовто-блакитний, темно-фіолетовий, червоно-синьо-зелений, але жовтогарячий, червоногарячий, золотогарячий*;
- першою частиною яких є числівник, написаний цифрою: *20-річний, 5-гігабайтний*;
- складні назви проміжних сторін світу: *північно-західний, південно-східний*;
- із першою частиною *військово-, воєнно-*: *військово-спортивний, воєнно-стратегічний, але військовополонений, військовозобов'язаний* — іменники.

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

Окремо пишемо слова *суспільно корисний, суспільно необхідний*.

Словниковий диктант

Одноногі, чародій, закономірність, малоцікавий, глибоку-глибоку, учений-мовознавець, мовознавство, давньогрецький, космополітизм, самосвідомість, тисячоліття, літописи, монголо-татарське, книгодрукування, стародавні, східнослов'янські, благовісники, працелюбність, святиня-оберіг, самовиліковування, самозбереження, сьогоденна, століття, телебачення, у-шу, світобачення, герої-близнюки, дрібнотем'я, дрібнодухість, Всесвіт, макрокосм, життєдайна, берегині-прикраси, чудодійництво, Царгород, царгородці, прямокутники, виднокрай, десятиліття, життєрадісні, адміністративно-територіальна, широкоформатні, картографічні, рукотворний, казково-загадковий, воєначальники, загальноісторичний, національно-специфічні, співрозмовники, яскраво-жовті, первоцвіт весняний, юнак-квітець, живодайне, наречена-весна, білокура, чорно-сині, насупиться-нахмуриться, грім-громенко, давньогрецька, давньоримська, всепереможний, босоніж, закономірна, тріпоче-міниться.

ПРАВИЛА ПЕРЕНОСУ

Найголовніше правило переносу слів — із одного рядка на інший слова переносимо здебільшого по складах. Проте існують такі обмеження:

- НЕ можна розривати буквосполучення *йо, ьо: ра-йон, льо-до-вик*;
- НЕ можна розривати буквосполучення *дж, дз*, які позначають один звук: *си-джу, грин-джоли, але над-земний, під-живити*;
- від попередньої літери при переносі НЕ відокремлюють апостроф і знак м'якшення: *солов'-їний, донь-ка*;
- від попереднього голосного ніколи НЕ відривається буква *й*: *гай-ка, лій-ка*;
- у попередньому рядку НЕ можна залишати одну літеру і не можна переносити її в наступний рядок: *ака-ція*;
- за умови збігу однакових звуків на межі кореня і суфікса, який позначається на письмі подвоєнням літер, одна з них залишається в попередньому рядку, інша переноситься в наступний: *імен-ний, щоден-ний*; подовжені приголосні мають два способи переносу: *збіж-жя і збі-жжя*;
- при переносі складних слів НЕ можна залишати в кінці рядка початкову частину другої основи, якщо вона не становить складу: *багато-ступінчастий, далеко-східний*;
- НЕ можна розривати ініціальні аббревіатури, а також комбіновані аббревіатури, які складаються з ініціальних скорочень і цифр.

У решті випадків можна довільно переносити слова за складами.

ПОВТОРЮЄМО ПУНКТОГРАМИ

Користуючись теоретичним матеріалом, зробіть пунктуаційний аналіз текстів диктантів. Скористайтеся прикладами для самоперевірки. У квадратних дужках подано номери відповідних диктантів.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ У ПРОСТОМУ РЕЧЕННІ

- **КОМУ** між однорідними членами речення ставимо, якщо вони:
 - без сполучників, між ними можна вставити сполучник;
 - зв'язані сполучниками — протиставними, повторюваними, єднальними, подвійними (кому ставимо перед другим сполучником), парними (кому ставимо між парами однорідних членів).
- **Кому НЕ** ставимо між неоднорідними означеннями, якщо дієприкметники-означення характеризують предмет із різних сторін.

Прислів'я та приказки — це короткі влучні вислови, що в художній формі типізують різні явища життя. Вони є узагальненою пам'яттю народу, в них сформульовані погляди на етику, мораль, історію й політику. [7]

Посеред буденності губиться іноді непомітна, скромна краса хліба. [38]

- У реченнях із узагальнювальними словами при однорідних членах ставимо: **двокрапку** — після узагальнювального слова перед першим однорідним членом (Ус: оч, оч, оч.); **тире** — перед узагальнювальним словом після однорідних членів (Оч, оч, оч — ус).
- Якщо після узагальнювального слова стоять однорідні члени речення, ставимо після нього **двокрапку**, але якщо цими однорідними членами речення не закінчується, то після них ставимо **тире** і речення продовжується (Ус: оч, оч, оч — ...).

Це рідний дім, яблуні і вишні у цвіту, журлива річечка, запашний луг — усе те, що зветься Батьківщиною. [27]

У них є все: найтонші відтінки почуттів, хвилювання, страждання, радощі. [39]

Їхня краса, їхня творчість, діяння, врешті їхні імена — то наша слава, то наша гордість. [42]

Український мовленнєвий етикет — це національний кодекс словесної доброприс-
тойності, правила ввічливості. [43]

Основна вимога мовленнєвого етикету — ввічливість, статечність, пристойність, уважність і чемність співрозмовників. [43]

Я стаю ніби меншим, а навколо більшає, росте і міняється увесь світ: і загачене бі-
лими хмарами небо, й одноногі скрипучі журавлі, і шовтані веселим зеленим мохом
стріхи, і блакитна діброва під селом, і чорногіла, туманцем підволохачена земля, що
пробилася з-під снігу. [48]

- Дієприкметник із залежними від нього словами називають **дієприкметниковим зворотом**.

Дієприкметниковий зворот, який стоїть *після означуваного* (пояснюваного) сло-
ва, на письмі **виділяють комою або комами**.

Дієприкметниковий зворот, що стоїть *перед означуваним словом*, комами (комою)
на письмі **не виділяють**.

Це найдорожчий скарб, переданий нам сотнями і сотнями попередніх поколінь,
злеліяний у пісні, у казці, у приказці. [2]

Тільки рідне слово, виплекане родом і народом, має таємничу здатність тримати буття. [3]

Шлях був вільним і чомусь навивав відчуття вчистості, пронизаної легкою заду-
мою. [30]

Загінотизований неспішним плином пейзажів за вікном, Валерій відчув себе
зануреним у той світ, де нічого не змінюється одвіку. [30]

Шматок хліба, поділений навпіл, робить людей друзями. [38]

- Дієприслівник разом із залежними словами становить **дієприслівниковий зворот**.

Дієприслівниковий зворот і одиничний дієприслівник на початку речення або в
кінці його **виділяємо комою**, а в середині — комами з обох боків.

Не виділяємо комами:

- фразеологічні звороти зі значенням способу дії, які стоять після дієслова-присудка і тісно пов'язані з ним;
- одиничний дієприслівник, який стоїть у кінці простого речення (частіше відразу після присудка) і відповідає на питання *як? яким способом?*

Послом у вічність український народ обрав Тараса Шевченка, в образі його закодувавши своє безсмертя. [9]

Прочувши, що польський воевода Чернецький зруйнував оселю покійного Богдана Суботів і викинув геть із домовини його останки, Сірко з низовим товариством запорозьким грізною карою пройшов по Україні, руйнуючи польські замки, випалюючи панські будинки й геть проганяючи польське військо. [17]

Перекидаючись із запорожцями з одного краю України до другого, Сірко завжди мав на думці, що одвічні й найлютіші вороги України були бусурмани, і через те ніколи не спускав з очей татарської орди. [17]

Ось вона відкидає вночі від хати сніг лопатою, а, перепочиваючи, вслухається в нічну тишу, чує, як заспівав десь півень... [22]

Відтак Богородицю, яка вберегла царгородців, покривши їхні голови чарівним омофором, у народі й назвали Покровою. [16]

Незважаючи на невисоку швидкість руху, ці картини створювали відчуття польоту, нагадували краєвиди, які відкриваються з ілюмінаторів літака. [30]

Заклопотана, людина часом і не дивиться на хліб, і не розуміє, що перед нею — одвічне повсякденне диво. [38]

Гідний жалю той, хто не відчуває радості, поділившись шматком. [38]

Загуде, засвище вітрисько, пригинаючи ковилу до землі, потемніє в степу, насупиться-нахмуриться далина, закутається у важку сіру кирею... [44]

Відокремлені уточнювальні члени речення конкретизують, пояснюють зміст попередніх членів речення, звужуючи або обмежуючи їхнє значення.

Вони відповідають на питання *а де саме? а коли саме? а як саме? а хто саме?*, можуть вводитися в речення за допомогою слів *тобто, цебто, або (тобто), чи (тобто), а саме, наприклад, зокрема, особливо* тощо.

Головною в музиці завжди постає людина — її думки, її почуття, її ставлення до навколишнього світу. [40]

А то зненацька прокотиться степами грім, лункий, гуркітливий, зашумлять вітри, женучи поперед себе важкі чорно-сині хмари... [44]

Порівняльний зворот — це другорядний член речення, який приєднується до пояснюваного слова за допомогою порівняльних сполучників *як, мов, немов, неначе, наче, мовби, немовби, ніби, начебто, буцім, буцімто*.

Порівняльні звороти на письмі **виділяємо** комами. Якщо зворот стоїть у середині речення, то коми ставляться з обох боків.

Порівняльні звороти **не виділяємо**:

- якщо порівняльний зворот є частиною присудка;
- якщо порівняльний зворот входить до складу фразеологізмів.

Це ти несеш слово в серці, як наполохану пташку. [3]

Протягом тисячоліття перебувало, як у консервній банці, не підлягало асиміляції. [5]

Горили хроніки, храми й святі книги, а наше слово вийшло з вогню, як заповіт. [6]

Слово стало непоборним, як республіка Запорозька Січ, і прекрасне, як козацьке бароко. [6]

Ця незбагненна душа нашої мови, як золотоносна ріка, виблискує хвилями народної пісні. [37]

Український мовленнєвий етикет — то велика духовна сила, яка відстоює нас як націю. [43]

Та ось грім затих, тільки чути зляканий шелест ковили, а потім засвистіло все навколо, загуло, завертіло... [44]

- **Вставними є слова** (словосполучення, речення), які граматично не пов'язані з членами речення і виражають ставлення мовця до висловленого, його оцінку, характеризують спосіб оформлення думки. На письмі вставні слова **виділяємо комами**.

Найчастіше вживають такі вставні слова: безумовно, безперечно, без сумніву, правда, здається, мабуть, може, може бути, очевидно, а може, на щастя, на диво, на жаль, слава Богу, по-моєму, кажуть, як кажуть, за словами, на мою думку, по-перше, по-друге, до речі, проте, отже, наприклад, таким чином, значить, уяви собі, зверніть увагу, даруйте тощо.

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

Слова *взагалі, виходить, здається, кажуть, звичайно, видно, навпаки, може, можливо, очевидно, правда, на щастя, на жаль* **НЕ є вставними і не виділяються комами, якщо вони є членами речення (до слова можна поставити питання).**

Порівняйте: *Кажуть (вст. сл.) щастя приходить до того, хто наповнений мрією (Р. Іванченко).
І розум мій, і серце, й віра кажуть (присудок), що путь моя правдива (Леся Українка).*

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

Ніколи НЕ бувають вставними, а тому НЕ виділяються комами слова: *адже, буквально, все-таки, водночас, до того ж, за традицією, майже, між тим, мовби, мовбито, навіть, насамперед, наче, неначе, немов, немовбито, ніби, нібито, от, особливо, приблизно, принаймні, притому, причому, тим часом, якби.*

Значення, властиві вставним словам, можуть виражатися словосполученнями і реченнями, які виділяються комами чи дужками.

Людина може володіти кількома мовами, залежно від її здібностей, нахилів і прагнень, але найкраще, найдосконаліше вона має володіти, звичайно, рідною мовою. [1]

Він досліджував загальні теоретичні питання мовознавства і, звичайно ж, не стояв осторонь проблеми української мови. [4]

На жаль, звичці нехтувати рідною мовою дехто піддається й сьогодні. [4]

Ще одним оберегом-пророком української нації нарівні з козацтвом, а може, і вище, постає Тарас Шевченко, який явився світові в ту пору, коли козацтво вже відбуло в пасивну пам'ять, а народ був міцно скутий ланцюгами кріпаччини. [9]

Колись ще в школі запали у свідомість ці слова, хто ж це писав про таке, мабуть, Тимірязєв чи ще хтось із вітчизняних дослідників природи, її поціновувачів і охоронців. [23]

Коли нація, доведена на край загибелі, спам'ятовується і вдається до власного порятунку, вона в першу чергу вихоплює з пожежі найкоштовніші цінності, без яких остаточно втратила б саму себе; тож не дивуймося, що нинішня наша боротьба за національне відродження — достоту, як у часи «Історії Русів» та заснування «Просвіти» — розпочалася з праці нашої інтелігенції в історичному жанрі та створення просвітницьких товариств. [10]

Уперше, як засвідчують літописні джерела, ікона з Покровою з'явилась у Києві ще в X столітті. [16]

Можна, хто ж сперечатиметься, та щось тут не так. [32]

Здається, ніхто ще ніколи не пробував скласти каталог таких звуків і шумів, які хоч раз були відтворені в музиці найвинахідливішим композитором. [40]

Справді, вихована людина поштиво розмовляє завжди, скрізь і з усіма. [43]

- **ТИРЕ** у простому реченні, в умовно простих реченнях — частинах складних речень
Між групою підмета і групою присудка на місці пропущеної дієслівної зв'язки Є може ставитися тире.

Тире ставимо:

- між підметом і присудком, коли останній виражений іменником або кількісним числівником у називному відмінку, а дієслова-зв'язки немає;
- між підметом і присудком, коли один із цих членів речення (або обидва) є інфінітивом;
- перед *це* (*це є*), *оце*, *то*, *ось* (*це*) *значить*, якщо присудок, виражений іменником у називному відмінку або неозначеною формою дієслова, приєднується за допомогою цих слів до підмета.

Тире НЕ ставимо:

- якщо підмет виражений особовим займенником;
- перед заперечним присудком, вираженим іменником у називному відмінку із заперечною часткою *не* (головні члени речення не виражені інфінітивом);
- якщо присудок має порівняльне значення і до його складу входять частки *мов*, *немов*, *як*, *наче*, *ніби*;
- якщо підмет виражений словами *це*, *то*;
- присудок виражений прикметником, дієприкметником, присвійним займенником, числівником.

Мова — це щось далеко більше за зв'язок між людьми, це — відбиток свідомості, це — вияв самої особистості. [1]

Вправно чи недолуго — то байдуже... [1]

Мова — це глибина тисячоліть. [2]

Українське слово довело на повний голос, що його життя — не нудне послуговування для домашнього вжитку, а поклик до вічної місії — творчості й діяння. [6]

Прислів'я та приказки — це короткі влучні вислови... [7]

Нація — організм живучий. [10]

Найвідоміший танець — гопак. Мета прадавнього гопака — розкріпачити тіло для проведення військових дій... [11]

Широко розплющені очі на себе і на світ — це головна передумова поступу людської особистості, поступу всього людства в нескінченному часі і просторі. [20]

Кожна людина — це цілий Всесвіт, особливий макрокосм. Серцевинні образи Симоненкової поезії — мати й Вітчизна, Україна. Мати для поета — джерело духовності й моралі, у ній людська краса і правда серця, вона — великий учитель любові до людей і до рідної землі. [21]

Розпочнемо мову про найдорожче нашому серцю слово — матір. [27]

Перше слово людської чистоти, яке ми вимовляємо, — мати. [27]

Бо мати — це життя на планеті Земля, це вічність у Всесвіті, це безсмертя. [27]

Порушити гніздо — страшний гріх. [32]

Людська домівка — це теж гніздо й більш нічого. [32]

Любов — ліки від усіх хвороб душі і тіла... [33]

Любов — регулятор усього життя, яке люди сприймають по-різному... [33]

Схилимося над картою південної області — Миколаївської. [34]

Кінбурн — зачарована земля. [34]

І досі на Тендрівській косі живуть мустанги — нащадки тих огирів і кобилиць, які zostалися тут після евакуації з Тендри берегової батареї після важкого і грізного сорок першого. [34]

Українські пісні — це українська історія. Пісня — душа народу. А живопис — та-кож сплеск душі. [39]

Музика — мистецтво звуків, і тому вона може відтворити якщо не всі, то в усякому разі чимало звуків і шумів, які існують у природі. [40]

Мудра Гулевичівна — покровителька української науки... [42]

Український шлях — широкий і битий. Український битий шлях природний і вічний. [49]

- У неповному реченні тире ставимо на місці пропущеного присудка (здебільшого) або будь-якого іншого члена речення.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ У СКЛАДНОСУРЯДНОМУ РЕЧЕННІ

- Кому ставимо між частинами складносурядного речення, з'єднаними єднальними, протиставними або розділовими сполучниками.
- Кому НЕ ставимо між двома частинами складносурядного речення, з'єднаними оди-ничним сполучником *і (й)*, *та* (у значенні *і*), *або*, *чи* у таких випадках:
 - обидві частини мають спільне слово або спільну частину (другорядний член речен-ня, вставне слово, частки *тільки*, *лише*), спільну підрядну частину;
 - обидві частини однотипні (називні, безособові, окличні, питальні, спонукальні).
- Тире ставимо між двома частинами складносурядного речення, якщо друга частина виражає висновок, наслідок, раптову або несподівану зміну подій.
- Крапку з комою ставимо між двома частинами складносурядного речення, якщо в них є свої розділові знаки або ці частини далекі за змістом.

Це тільки здається, що все одно, де мешкатимеш і де закінчиш свій вік. [32]
Свої поетичні твори Сковорода називав піснями, сам писав для них музику — і спі-
ви підхоплювали кобзарі та лірники. [46]

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ У СКЛАДНОПІДРЯДНОМУ РЕЧЕННІ

1. Підрядні частини речення відокремлюємо комами від головних.
2. Між значно поширеними підрядними реченнями, які вже мають інші розділові знаки, може ставитися крапка з комою.
3. Між частинами складнопідрядного речення може ставитися тире для сильнішого їх інтонаційного виділення.
4. Якщо підрядна з'ясувальна частина відноситься до слова в головній частині, яке потребує роз'яснення, перед нею ставимо двокрапку.
5. Якщо підрядна частина передре головній, а в головній міститься висновок із того, що говориться в попередній, то перед головною частиною ставимо кому й тире.

➤ **Кому НЕ ставимо, якщо:**

- перед підрядним сполучником або сполучним словом стоїть сурядний сполучник;
- перед підрядним сполучником або сполучним словом стоїть частка *не*;
- підрядна частина складається з одного сполучного слова;
- перед сполучником *як*, *ніби* стоять слова *майже*, *зовсім*.

- **Кому НЕ ставимо** в суцільних висловах, близьких за значенням до іменної частини складеного присудка або обставини способу дії. Також **кому НЕ ставимо** в порівняннях фразеологічного типу: *улав як підкошений*, *білий як сніг*, *пролетів як стріла*, *все йде як по маслу*, *свіжий як огірок*, *зробіть як слід*, *робіть як хоче*, *невідомо скільки*, *зробив скільки міг*, *зробили хто коли зміг*, *їли що було*, *сиділи де попало*, *все одно який*, *байдуже хто*.

Це схоже на фантастичні сюжети, коли мешканці згасаючої планети збирають усі рештки сил, аби спорядити останню ракету з останнім екіпажем на нову зорю... [9]

Відомий факт, коли запорожці після знищення російськими колонізаторами Січі цілу ніч слізно молилися в храмі святої Покрови. [16]

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В БЕЗСПОЛУЧНИКОВОМУ СКЛАДНОМУ РЕЧЕННІ ТА В РЕЧЕННЯХ ІЗ РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ

- **Кому ставимо** між частинами безсполучникового складного речення, якщо вони вказують на одночасність або часову послідовність явищ, дій.
- **Крапку з комою ставимо** між частинами безсполучникового складного речення, якщо вони далекі за змістом або поширені й уже містять розділові знаки.

- **Двокрапку ставимо між частинами безсполучникового складного речення, якщо:**
 - друга частина його пояснює або доповнює зміст першої (пропущено *a same*);
 - друга частина вказує на причину того, про що мовиться в першій (пропущено *бо, тому що*).
- **Тире ставиться між частинами безсполучникового складного речення, якщо:**
 - зміст обох частин протиставляється або зіставляється;
 - перша частина речення вказує на час або умову, а друга — на наслідок дії;
 - друга частина виражає наслідок або висновок із того, про що мовиться в першій;
 - друга частина речення виражає швидко чи несподівану зміну подій.

Чуєш, пісня лунає, ти мимохіть тягнешся вслід за нею; вона старіша від тебе на тисячоліття і на тисячоліття молодша... [3]

Так розпочинається мартиролог української мови: вона стає мовою закріпаченого простолюддя. [6]

Рідкісним був хист цієї жінки, володіла вона винятковим чуттям краси життя. [22]

Гребти було нелегко: каміння стирчить на шляху, вода вирве, бистринь зносить човен. Коли чує: щось захлюпало біля берега, потім каміння посипалось у ріку. [29]

Очима душі він бачив, що навіть той час не минув; він був тут, поряд, і треба було лише вдивитися, щоб помітити себе там, серед обривів та душ старовинних років, треба було лише докласти невеликих зусиль, щоб тієї ж миті опинитися там, у затишку стародавньої Буковини. [30]

Серце людини спроможне на неймовірні зміни: знову покохати, коли вас уже не кохають, піднятися над усіма негараздами, зустрівши нове кохання, дякувати Богові за пережиті неповторні моменти. [33]

Керівники Миколаївщини повелися інакше: вони не зробили з Кінбурном того, що херсонці — з Асканією-Новою. [34]

Пам'ятай: чесному хлібові — всюди честь. [38]

Все це робив з однією метою: донести свою мудрість усім, із ким зводила його доля, і впливати на людей добротворенням. [46]

Де крок ступлять — там квіти цвітуть, слово мовлять — музики грають, пісню заведуть — усе навколо заспіває й закружляє в буйному танку весняної радості. [45]

РЕЧЕННЯ З ПРЯМОЮ МОВОЮ

Місце прямої мови в реченні	Схема
Після слів автора	Са: «Пм».
	Са: «Пм! або?»
Перед словами автора	«Пм», — са.
	«Пм! або?» — са.
У середині слів автора	Са: «Пм», — са.
	Са: «Пм! або?» — са.

Перед словами автора і після них	«Пм, — са, — пм».
	«Пм, — са, — пм! або?»
	«Пм, — са. — Пм».
	«Пм. або! або? — са. — Пм! або?»
	«Пм, — са: — Пм! або?»

Хіба не доводиться інколи чути: «Чи не однаково, як я говорю? Вправно чи недолуго — то байдуже, аби лише інші зрозуміли, що я хотів сказати». [1]

Коли беруть до уваги окремі вади характеру чи зовнішності людей, жартома говорять: «Розуміється, як ведмідь на зорях», «Чорнобрива, як руде теля». Наприклад: «Усе пани та пани, а хто свині пастиме?» Ось деякі зразки: «У нього не розживешся і серед зими льоду», «Любується сам собою, як чорт писанкою», «Моя хата скраю». [7]

«Роблю сонячні квіти, бо людей люблю, малюю на радість, на щастя людям, щоб усі народи один одного любили, щоб жили вони, як квітки цвіли по всій землі», — говорила Марія Оксентівна. [14]

«У кожної людини є свої зорі, — писав Екзюпері. — І до чого тяжіє вона, неодмінно до цього прийде...» Найвиразніше постає вона у словах Екзюпері: «По-справжньому бачить тільки серце. Найголовнішого очима не помітиш». [20]

Ця велика наука любові до України в устах матері набуває величного символу, святого людського наказу: «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину». [21]

Можна, звісно, і так часто трапляється, блукати світами й рити борозни в чужій землі, засіваючи своїм насінням чиїсь лани, чи вмерти на чужині, плюючись: «Однаково, де поховають», віддати своє життя за чужу ідею. [32]

Не вперше міркує над цим питанням художник, і сам собі відповідає: «Сенс життя в повноті щастя». [39]

Під час виконання симфонічної картини Римського-Корсакова «Шехерезада» нам не треба казати: «Слухайте! Починається буря на морі!» — у звучанні оркестру ми чуємо лункий рокіт могутніх хвиль. [40]

«Праця і пісня — єдині дві сили», — стверджував Іван Якович Франко. [41]

ВВЕДЕННЯ ЦИТАТ У ТЕКСТ

Існує кілька способів уведення цитат у текст:

1. Якщо цитата супроводжується словами автора, то розділові знаки ставимо, як при прямій мові.
2. Цитата може бути частиною речення, зливатися зі словами автора. У цьому разі беремо її в лапки, але пишемо з малої літери.
3. Якщо в цитаті опускаються окремі слова, речення, то на їхньому місці уживаємо три крапки.

4. Віршовану цитату, якщо вона записана у вигляді строфи, **в лапки не беремо**.
5. Вказівку на джерело, яка стоїть безпосередньо після цитати, **беремо в дужки**. Крапку в кінці цитати можна поставити після вказівки на автора (закритої дужки).
6. Якщо речення починається з цитати, а слова автора розміщені після неї, то перше слово цитати **пишуть із великої літери** навіть тоді, коли в друкованому джерелі воно написано з малої літери.
7. Різновидом цитати є епіграф. Епіграф **у лапки не беремо**. Вказівка на джерело пишеться під епіграфом праворуч без дужок, крапка після нього не ставиться.

Учений-мовознавець Ізмаїл Срезневський писав, що українська мова є однією з найбагатших слов'янських мов, що вона «поетична, музикальна, мальовнича». Учений вірив, що «мова Хмельницького, Пушкаря, Дорошенка, Палія, Апостола повинна передати нащадкам славу цих великих людей України». [4]

За свідченням літніх людей, рушники з Берегинями не використовували при оздобленні ікон, — їх вивішували над вікнами та дверима → «щоб оберігали оселю». [25]

Вічною є істина «Хто не кохав, той не жив» (Мольєр). [33]

Пам'ятаєте, на який щабель підняв це святе почуття Володимир Сосюра:

Так ніхто не кохав. Через тисячу літ
лиш приходять подібне кохання... [33]

Звуки завжди залишаються «додатковим аранжуванням», що може уточнити задум композитора, зробити його зрозумілішим для слухачів. [40]

КЛЮЧ ДО ТЕКСТІВ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ 1

Великомученики правди

Колимські каторжани, великомученики совісті і правди... За віщо піддавали вас, безневинних, страшним тортурам і знущанням, мордували важкою, що не під силу людини, працею? Вас не зламали в енкаведистських катівнях, не поставили на коліна, не розчавили, не зуміли до останку сплюндрувати, розтоптати вашу людську гідність. Хоч як намагалися зробити це тут, у таборах. Щодень, щогодини. Ваша праця не завжди була потрібною, у тім, що примушували вас робити, нерідко не було потреби. Та ви трудилися, як у тій правдиво-суворій пісні, до дев'ятого поту, далеко від річки, від зорі до зорі. А як же інакше? Хіба міг кат дозволити бодай короткий перепоchinoк своїй жертві, не переконавшись остаточно, що вона ще жива, що не віддала Богові душу?..

Страшні, жакливі роки нескінченної «виправної» праці не один мільйон зеків звели передчасно в могилу. Не одну сотню тисяч жінок зробили вдовами, а дітей сиротами. Півстоліття минуло, а ще й по сьогодні геологи, будівельники, приїжджаючи на Колиму для ведення пошукових робіт, то там то тут виявляють місця масових захоронень людей. Тисячі черепів, кісток. А там, де мерзлота не відходить, збереглися в цілості тіла. Боже праведний, скільки їх?.. І за віщо?..

182 сл.

За М. Красуцьким

№ 2

Гуцульська музика

Музика — чи не єдина реальність у примарній структурі Центральної Європи. Музика надає сенсу розмовам про єдність і унікальність. Вона перебуває поза всіма хронічними конфліктами і стереотипами. Її сюжети мандрівні, а персонажі універсальні.

Безумовно, цієї музики ніколи б не було на світі, якби не Карпати. Можлива і зворотна залежність: не було б Карпат, якби не ця музика. Усе інше — взаємні претензії, атаки, загарбання, асиміляції. Кожен завинив перед кожним. Виживання коштом слабшого, висмоктування сировини, дешевої робочої сили, гірське розбійництво. Спорудити на цій підставі якусь новітню спільноту (крім мафіозної), мабуть, настільки ж нелегко, наскільки нелегко знову переписати історію, єдиним імпазантним відтинком якої може не цілком виправдано здаватися утопія Дунайської монархії. Найпрагматичніші з політиків уже зорієнтувалися в дійсному стані речей.

То що залишається нам? Ходити на гірські виправи й записувати фольклор? Спостерігати за небесними тілами ангелів крізь діряві шатра нечинних обсерваторій? Розчищати праоснови культур від причинно-наслідкових нашарувань? Рятувати гуцульську музику?

146 сл.

За Ю. Андруховичем

Степ

Ніщо так не любила Ольвія, як степ.

З ранньої весни і до пізньої осені бувала вона в степу.

Тільки зникне біла зимова ковдра, як вона вже мчала батьковим конем за місто. І хай ще по балках і яругах ховається сніг, ще на горбах парує земля і всюди жебонять струмки, а степ уже дихає свіжістю, і вітри його — манливі і тривожні. І на душі тоді неспокій, і кудись тебе тягне, а куди — і сама не збагнеш. По весні степ жовтувато-бурий від торішнього стоколосу безостого. Він наче пробуджується зі сну, розплющує свої вологі очі.

А вже з кінця квітня рівнини стають барвистими й на бурому тлі степу то там, то тут темніють фіолетові озерця. Під'їдеш ближче — тисячі квіток, як ніжні дзвоники, схиляють головки, і здається: війне вітер — і ось-ось задзвенять безмежні рівнини.

А виберешся з міста ще через день-два, і він уже інший — золотисто-жовтий. То буває першоцвіт весняний.

А ще через день заблакитніє фіалка, неначе пшатки весняного неба впадуть на рівнини.

А в тиху і сонячну днину відкриє свої квіти горицвіт весняний, і степ наче в золото вбирається.

— Гори, гори, цвіт!.. — сміється дівчина, і здається, що степ і справді горить, палахкотить жовтим вогнем.

А вже на початку травня степ вбирається в зелені шати. І тоді від краю й до краю — смарагдове море, у якому то тут, то там квітне жовтозілля, синьо спалахує волошка... Пішов у ріст тонконіг, та так дружно, так ясно, що кінь бредє немов зеленим шумовинням.

236 слів

За В. Чемерисом

№ 4

Добре тому, хто має свій дім за зорею

Про те, що вважати домом Антонича — Львів, Центральну Європу, Галичину, Україну, чи то пак, українську поезію? — можна дискутувати безмежно довго. Сам поет в одному з останніх віршів назвав себе лише «принагідним гостем» цієї землі й означив свій дім космічно — «за зорею». Але в розпалі серпня я опинився цілком близько (на відстані семи кілометрів) від його мамої батьківщини — місця, деrinaгідний гістьrinaгідно завітав у цей світ наrinaгідний чверть століття. Село Новиця лежить у Горлицькому повіті, у Бескидах, звідусіль оточене лемківськими лісами. Коли ми в'їхали в нього, була неділя, гарячий передполудень — і жодної живої душі навколо нас. Село виявилось цілком невеличким.

І нарешті був дім, ні, дім був не той, було місце, де колись стояв дім священика Василя Антонича, дім поета — у найменшому, найвужчому, найтіснішому розумінні. Можливо, саме тому вже неіснуючий, стертий з лица землі. Хтось інший господарює тут. Пам'ятний знак 1989 року змушені були встановити навпроти — господар обійстя не впустив на тепер уже свою територію. Тож усе, що лишилося, це ясени, два безсумнівно столітні дерева, котрі, вочевидь, означували браму священичого подвір'я. Коли вони були зовсім молоді, народився поет. Росли дерева й ріс Антонич.

Земне життя — як слід на воді.

Добре тому, хто має свій дім за зорею.

198 сл.

За Ю. Андруховичем

Пливучи неіснуючим морем

Черепашки, морські лілії, а ще мушлі-тридакни, китовий вус, поліпи, напівспорохнявілі риб'ячі скелети, скам'янілі хребці та плавники, щелепи так і не описаних наукою водяних почвар і, безумовно, оброслі травами та пташиними гніздами каркаси потерпілих загибель коралів (ребра, щогли, часом зітлілі линви й вітрила) — усі ці наочні докази морського минулого Карпат супроводять кожного, хто наважиться рушити Чорногірським хребтом уздовж кордону з Румунією, маючи за плечима відомий своїм тютюновим листом та неістівним виноградом вогкий парадиз Південного Покуття й Північної Буковини, а перед собою — лише стару австрійську військову дорогу й ряд спокусливих снігових вершин, назви яких укупі з назвами прилеглих полонин і урочищ викликають безконечні ланцюги лінгвістичних та акустичних асоціацій: Драгобрат, Піп Іван, Петрос, Туркул, Данциж, Гаджина, Ребра, Шпиці, Розцибеник, Говерла...

Пересуваючись дном цього неіснуючого моря, орієнтуючись виключно по обрисах гір, покинутих шанцях і розсипаних у траві скорострільних гільзах, налюстий день (за іншими версіями — на шосту годину) подорожі можна врешті наблизитися до руїн найбільшого з покинутих суден. При цьому слід триматися осторожно мертвих вод озера з жіночим іменем Марічка (деякі з моїх львівських знайомих безпідставно називають його Чайка-Марія), на берегах якого всім без винятку мандрівникам сняться кошмари з настільки незбагненою, але гнітючою символікою, що єдине з можливих припущень стверджує про потужне ментально-енергетичне завихрення, престоново-часовий вузол, астрально-безодневий колапс. Місцеві ж мешканці пояснюють цей феномен тим, що в околицях озера носяться, не знаходячи собі притулку, сновидіння потопельниці Марії (Марічки).

224 сл.

За Ю. Андруховичем

Неосяжна краса

На найвищій з-посеред невисоких гір, що круто здіймається над Егейським морем неподалік Афін, височіють сніжно-білі проти густої блакиті неба могутні, хоч і почасти зруйновані, мармурові колони славного храму Посейдона. Тільки вони й лишилися від колись стрункої величної будівлі, залишки духової краси якої пережили тисячоліття.

Задивлений, заворожений тим, що випромінюється тут зусібіч, білявий кругловидий український підліток не може відвести погляду від руїн храму, всотуючи позасвітній заклик до людської духовості одного з великих див світу. Зачарований, упродовж кількох годин, на які він утратив сюди з батьками, аж до трему просякнутий баченим, він торкається колон руками, обходить залишки храму з усіх боків, усотує поглядом безмежний чарівливо-синій простір Егейського моря з невеличкими островами, яких дістає з-під храму Посейдона погляд прибульця, коли він дивиться в море, і його охоплює раптовий жаль, що треба полишати це диво, що не можна забрати його з собою, що тепер хтозна коли й де він зіткнеться ще з таким величним творінням людського духу. Це краса, яку неможливо охопити, осягнути, обійняти. Вона за межами меж осягання. Вона просто є. Як частка вічності.

І заки від'їжджає з батьками назад до Афін, він, пройнятий величчю баченого, закарбовує його у своїй душі назавжди.

189 слів

За Ю. Покальчуком

Нащадки рахманських племен

Колись давно, можливо, сім з половиною тисяч років тому, себто незадовго після відокремлення світу від хмар і води, одне з рахманських племен покинуло Індію на човнах і летючих килимах. Зараз уже годі дошукатися причин цієї втечі — могло нею бути як розумове потьмарення, так і містичне прозріння. Покидаючи острів, утікачі винесли з собою майже все таємне знання — в мішках, бесагах і кишнях, оскільки книг вони не мали та й не потребували мати, бо всі головні заклинання і прокльони вміли напам'ять. Серед інших важливих речей викрадене знання стосувалось насамперед істинного відліку часу, причинно-наслідкових рядів і нашарувань, здатності прочитувати минуле й передікати майбутнє за візерунками долонь, розташуванням люстр у кімнаті або світил на небі, мистецтва дресирувати ведмедів, гіпнотизувати дітей і обробляти метали гарячим способом.

Нащадки рахманів винайшли скрипку й золоті зуби. У Східних Карпатах вони з'явилися щойно за пізнього середньовіччя, коли схильний до алкоголю і філантропії король Карпо Недалекий крізь усі чотири брами впустив їх досередини своєї літньої столиці Чортополя, де вони негайно стали табором на Ринковій площі разом з ученими ведмедями та незліченими дітьми. Того ж пополудня до рахманських наметів неперервними ріками потекла крадена птиця й городина, а мешканці Чортополя здригнулися від перших почутих пророцтв...

193 слова

За Ю. Андруховичем

Народе мій, до тебе я ще верну

Був такий час, точніше, був такий коридор у нашому розлізло-деформованому національному часовому потоці, де між вісімдесятими й дев'яностими, коли здалося, ніби ось воно збувається.

Рядок Василя Стуса, останнього з українських великих поетів, унаочнювався й вибухав мітингами, голодуваннями, походами, переповненими аудиторіями, зрештою, і переповненими душами — дозволю собі цей ідеалістичний вислів лише з огляду на переможний ідеалізм тодішньої історичної миті. Саме так — здалося, ніби рядок поета збувається. Але насправді збулося дещо інше: «Докучило! Нема мені вітчизни»...

Стус — це опозиція. У тому числі — прекрасна опозиція нашій рідній сльозоточивій розмазаності, отій «сентиментальній розквашеності», яка загалом ще й досі вважається ознакою «солов'їно-калинової ментальності».

Ні, він безумовно самотній на цьому хрестоматійно-спотвореному і збідненому тлі, що офіційно йменується українською літературою. Він самотній вельми рідкісною самотністю обраних. Це його Стусова обраність поціляє в саму серцевину трагедії на споконвічну тему «miteць і громада»: «Отак живу: як мавпа серед мавп».

Він був поетом гнівним і цим також виборив собі самотність. Він просив «яріння і лютості» і звертався до Господа з благанням «пречистого гніву». Ті, що його поступово вбивали, вирізнили для себе цю індивідуальність. Вони вбили його за підкреслювану зневагу до себе. Він ображав їх особисто. Самим собою, своєю присутністю, своєю самотністю. Каральна машинерія дала збій — людську слабинуку — і вбила його.

200 сл.

За Ю. Андруховичем

Дземброня

Це — особливий релікт міжвоєнної архітектури, уламок того міфічного львівсько-варшавсько-віденсько-паризького вектора, про який сьогодні циркулюють лише чутки і здогади. Це споруда й це структура, житло, робітня, цитадель, академія, бібліотека, зали для конференцій, танців і гімнастики, салон, басейн, машинне відділення, ресторація, електростанція, котельня, анфілада комор, а ще підземелля й безліч інших загадкових приміщень із вічно зачиненими дверима, це ковчег, це комплекс. Це комплекс Європи, тут, у найдальшій з її околиць, на межі з Неєвропою, в самому центрі Європи.

Це колишня обсерваторія, себто місце для обсервації, для споглядання, для вдивляння і спостереження — можливо, за ангелами, можливо, за кометами. Нині в її стінах можна сховатися від перелітних гірських дощів. Мандрівники розкладають вогнища просто в залах і коридорах. Залишки паркету незле надаються для розпалювання — тутешні люди досить віддавна досягнули цю провокативну істину, й тому йдеться вже не про паркет як такий і не про ясно-горіхову обшивку стін, і не про тьмяно-букові стелажі в бібліотеці, а саме про «залишки». Що сталося з телескопами та всіляким іншим невідомим мені астрофізичним приладдям, сказати годі. Навряд чи Польща встигла евакуювати їх у вересні тридцять дев'ятого. Можливо, потім, за Москви, їх перевезли кудись на Кавказ, Тянь-Шань або Памір.

Натомість є планетники, цей особливий різновид магів і віщунів, під'єднаних до кожного з космічних явищ міриадами невидимих і болючих струмів. Чи не вони створили це поле, цю пустку, цю лунку порожнечу? Чи не їхніми зусиллями виникла ця заборонена зона, ця руїна, цей шемріт вітру в нічних коридорах обсерваторії: «Туди не можна»?

239 сл.

За Ю. Андруховичем

№ 10

Волин і Перелесник

Волин зіскочив на пісок, стоячи, простер руки над головою до сонця й потягнувся весь угору, заплющивши очі. Сонце гріло лагідно і ніжно, м'які його промені обвивали тіло, легенький подих вітру та й саме повітря ще було холодним, але холоду цього Волин не відчував уже давно. Його тілом верували інші закони буття.

Однак на тепло реагував радісно і з приємністю підставляв своє пружне тіло сонячним променям. Ураз відчув сильний порив теплого, майже гарячого вітру й радісно засміявся: — Ти вже тут! Привіт, друже!

Він розплющив очі — ось перед ним стояв високий стрункий юнак із темними кучерями й великими продовгуватими, також темними очима. Брови чорні, як смола, уста пухкі і чуттєві, точене підборіддя.

А яким же йому ще бути — південному вітрові, гарячому подихові далеких теплих країв, пристрасному урвителью, завойовникові сердець — Перелесникові.

Ходила гадка, що був він колись одним із тих, хто в палкому коханні, у захопленні відчайдушному і безмежному своєю коханою кинувся у прірву після її смерті, аби не розлучатися з нею й перетворився в зірку Літавицю, що падає інколи небосхилом, наближаючись до коханої. Він був або першим Літавцем колись, або завжди був таким, як зараз — Літавцем-Перелесником.

184 слова

За Ю. Покальчуком

Пересопницьке Євангеліє

Пересопницьке Євангеліє — унікальна рукописна книга для церковного богослужіння середини XVI століття, перший відомий переклад конфесійного тексту українською мовою.

Пересопницьке Євангеліє — (1556–1561 роки) перекладене й виготовлене в селі Пересопниця теперішньої Рівненської області Михайлом Василевичем та архімандритом Григорієм. Рукопис налічує 964 сторінки, оправлений у дубові дошки, обтягнуті зеленим оксамитом, текст написаний чорним чорнилом великим уставним письмом, нумерація глав зроблена циноброю (старовинна червона фарба), пам'ятка пишно оздоблена химерним орнаментом, рослинними зображеннями тощо.

У Пересопницькому Євангелії вміщено Євангелії святих Матвія, Марка, Луки, Івана. Кожну главу започатковують сумарії — короткий виклад змісту. У кінці рукопису — місяцеслів із покажчиком читань за місяцями.

Стародавня пам'ятка національної культури цінна тим, що була перекладена українською мовою, близькою до народної. Це дає дослідникам багатий матеріал для вивчення фонетики, граматики, лексики стародавньої мови. Перекладачі замінювали лексику оригіналу українськими відповідниками (глосами).

У Пересопницькому Євангелії використано оригінальну систему розділових знаків: кома, двокрапка, знаки питання, оклику. Крім того, є ще чотирикутна крапка у вигляді ромба. Вона відділяла великі відрізки тексту, що мали певну смислову самостійність, тобто це був покажчик сучасного абзацу.

Пересопницьке Євангеліє — свідчення високого рівня української культури XVI століття, своєрідний символ прагнення народу до розвитку національної мови.

184 слова

Із книги «Шкільний словник українознавства»

№ 12

Притча про синього листка

В одному з монастирів був сад, що його святі отці доглядали. І сад був плодоносний, давав добрий пожиток монастиреві. І от якось на одному дереві виріс синій листок. Подивувалися святі отці, порадилися й вирішили: хай ніхто того листка не зриває. І ріс той синій листок непоручений. Коли ж опало листя, ченці зі здивуванням помітили, що синій листок не опав. Знову вони порадилися і вдруге постановили: не чіпати листка. Але один, наймолодший із них, не послухав ради старших і листка зірвав. Тоді поселився в ньому дух гордині й неспокою, почав він зневажати братію, ставив себе розумнішим за інших, а потім покинув монастир, і погнало його по землі. І хай де б він з'являвся, скрізь вивищував себе і свій розум, несучи серед ближніх незгоду і заколот. А з весною виріс другий синій листок. І знову знайшовся серед братії такий, що не витримав і зірвав листка. І з ним сталось те ж, що і з першим. І так тривало з року в рік. І щороку відходив із монастиря хтось спокусений, і ніс із собою синього листка, дух неспокою і гордині, а сам монастир помалу занепадав. І так спокусилися в ньому всі, і покинули добре, погідне і святолюбиве життя, а блукали землею, непокоячи й баламутячи хрещений рід. А в покинутому монастирі, на тому дереві, синій листок уже не ріс.

215 слів

За В. Шевчуком

Хрещення Русі

Донині найпоширенішою думкою була версія про те, що рівноапостольний князь Володимир під впливом божественного осяяння прилучив людей руських до учення Христа. Знаменита «Повість минулих літ» описує, що за наказом князя були спочатку поруйновані ідоли язичництва Перун, Дажбог, Хорс, Сімирг та інші. «Наступного дня, — пише літописець, — вийшов Володимир із попами курсунськими на Дніпро, і зібралось там люду сила-силенна. Забрели у воду, і стояли там по шию, інші по груди, дехто тримав дітей, молодь тислась до берега, а дорослі бродили; попи не стояли на місці і творили молитви. Люди, охрестившись, розійшлися по домівках.

І звелів Володимир будувати церкви і ставити їх на тих місцях, де колись стояли дерев'яні «кумири».

Порівняно недавно дослідники обґрунтували іншу теорію хрещення Русі. Зокрема, відомий історик М. Брайчевський доводить, що 860 року було навернено до християнства (звичайно, формально) саме всю країну, що вона відмовилася від «еллінської» (тобто язичницької) віри і прийняла віру Христову. Сталося це за правління представника династії Києвичів на київському престолі — Аскольда...

У 882 році відбувся державний переворот. Аскольда було вбито. Престол захопив язичник Олег. Упродовж цілого століття точилася вперта боротьба між язичницьким і християнським віруваннями. Навіть після 988 року значна частина населення продовжувала таємно сповідувати поганство.

І все ж запровадження християнства розширило економічні зв'язки Русі з багатьма європейськими країнами, сприяло бурхливому розвитку писемності, літератури, мистецтва, архітектури.

211 слів

Із книги «Шкільний словник з українознавства»

Тундра

Оранжева куля сонця висіла над білим лісовим безмежжям. Величезна, важка, наче налита гарячим розплавленим свинцем, поволі остуджуючись, дедалі важчала й темнішала, аж допоки не затепилась ген там, за далеким темно-синім кругом, за стрімкі верховіття могутніх кедрів. Доконував короткий зимовий день, і на білім-білім, із голубуватим відтінком снігу лягали довгі фіолетові тіні, схожі на казкових велетнів. Тіні то збільшувались до неймовірно великих розмірів, то ставали все меншими й меншими, аж поки не щезли зовсім у глибоких і синіх снігах. Височенні рапасті кедрі, щедро вкриті снігом, важко похитувались під бадьорим натиском сіверка й потужно стугоніли. І вчувалася в їхньому потужному стогоні, у повільному, розміреному похитуванні двадцятиметрових корабельних велетнів якась дивна нерозгадана таїна й ніким ще не зміряна сила й могуть, непідвладні століттям. Скільки літ, скільки гроз та буревіїв пролетіло-пронеслося над цим, вкритим вічнозеленими кедрями та соснами, кряжем, а вони й досі такі ж самі, як були. Хіба що постаршали, змужніли. Що й казати, здорових і сильних жодна, бо-дай найстрашніша, буря не зламає. Бо занадто міцне, живуче в них коріння, воно довго і надійно живить складний, широко розгалужений організм, а відтак жити й жити йому, проростати зелом крізь роки і відстані, стрічаючи нові й нові епохи та цивілізації.

196 слів

За М. Красуцьким

Зійди, сонечко, на Івана

Здається, жодному з дайбозьких свят християнство не приділяло такої пильної уваги, як Купалові. У багатьох літописах та митрополичих посланнях суворо засуджувалися і піддавалися анафемі «бісівські ігрища». Тодішні церковні приписи забороняли відзначати «сатанинські дійства».

Не одне століття висів дамоклів меч над одним із найпоетичніших обрядів, котрий дійшов, хоч і видозмінено, до нашого часу.

День Купала, який припадає на 7 липня, збігається з літнім сонцеворотом. У давніх слов'ян Дажбог — бог Сонця — був найшанованішим серед інших міфологічних свят. Наші пращури вважали, що саме він дарував усьому життя. Відтак Сонце було прообразом свого покровителя, а тому його річний цикл збігався з певними ритуальними дійствами, серед яких Купало знаменувало літній сонцеворот, тобто найвищий культ Сонця.

Християнство не змогло остаточно знівелювати обряд, тому до нього «долучили» свято Різдва Святого пророка Предтечі і Хрестителя Господнього Івана. Ось так і з'явилося християнізоване дійство з подвійною назвою — Іван Купало.

Основним стрижнем, довкола якого відбуваються дійства, є купальський вогонь як символ Сонця. Він мав горіти цілу ніч. Щоб підтримувати вогонь, парубки заздалегідь заготовляли хмиз.

Зібране відвозили на леваду, до річки чи до ставка, і складали в купки. Тут, власне, і відбувалося дійство.

Окрім купальського вогню, зі святом пов'язані два найголовніші персонажі — власне Купало і Марена.

195 слів

За В. Скуратівським

Мандрованець

Любив дивитися, як сідає сонце, тоді його охоплював чудовий, меланхолійний настрій: не хотілося й пальцем кивнути, і тіло застигало десь так, як і оте непомірне побільшене сонце. Не раз і не десять, відчуючи наближення цього менту, Климентій відшукував затишну місцину, відселену до заходу: чи був це ганок школи, як сьогодні, чи горбок, чи лава в саду, чи придорожній камінь, — сідав обличчям до сонця й дивився, як химерно і гарно міняються вечорові барви. Сьогодні сидів-таки на ганку школи, де зупинився, не мав клопотів із тілом, був-бо ситий ще від того пишного сніданку, бо жінки, бачачи, як долягає вареників, замовляли одна за одною шинкарці ще й ще, захоплено дивлячись, як панотець із тим управляється, а він чинив це справно, бо тут, у школі, як на татарському полі: є де сісти, а нічого з'їсти, а ївши — не ївши, лягай спати. Отож коли траплялася okazія, він її не минав, тим більше, що в жінок його заповзятливість до ложки чомусь викликала непідробне захоплення. Отож і тепер, під вечір, відчував приємну ситість, а заходом міг безбурно помилуватися — таки не грали йому кишки марша. Отож сидів і дивився на гру вечорового неба, і йому, відповідно до барвистих переливів, грала душа. При тому думав про незavidну долю мандрівного ченця, який волочиться по школах чи корчмах, і це правду сказав жіночкам: у нього є щодо таких осудний вірш, бо хоча й сам був мандрованцем, але подібних собі засуджував, навіть радив не давати їм милостини.

235 слів

За В. Шевчуком

Зимовий Миколай

У народі до святого Миколая, що припадає на 19 грудня, ставилися з особливою повагою, оскільки «він другий після Бога заступник на землі».

Зимовий Миколай здавна вважався покровителем усіх бідних і знедолених, землеробства і тваринництва, земних вод, на яких рятував дітей.

Запам'яталася мені легенда-переказ, яку ще в дитинстві оповідала мама. Привчаючи щоранку до «Отченашу», ненька казали:

— Молися святому Миколаєві, бо він чудотворець. Ось як допоміг він одному хлопчикові, який щодня молився. Якось перед всесвітнім потопом Микола зустрів дитинча, що било поклони і приказувало:

— Це тобі, Боже, а це мені, Боже!

— Що це ти, синку робиш? — запитав святий Миколай.

— Богу молюся...

— А які ще молитви знаєш?

— Ніяких, нікому було навчити.

— Гарзд, це не біда, — погладив хлопчачу голівку бородавий дідусь. — Аби щиро й від душі, то й ця молитва тебе спасе від потопу. Ти не втонеш у воді! — І пішов геть.

За кілька днів уся земля покритася водою, лишень одна гора лишилася не затопленою. Побачив її хлопчак і пішов поверх океану.

— Ось і врятував хлопчика святий Миколай-угодник, — завершили оповідку мама. — Відтоді його і стали називати Чудотворцем, бо він допомагає всім, хто молиться й вірує в Бога.

183 слова

За В. Скуратівським

Вожак

Холодним, білим безмежжям, по самісінькі груди провалюючись у глибоких, сипучих снігах, до крові розбиваючи об твердий крижаний панцир мідні кігтисті лапи, мчала люто й на одному подиху дика, знавівніла од почутого запаху свіжої крові вовча зграя. Три самці і дві самиці стрімко, наче птиці в мить злету, кидали від намету до намету легкі мускулісті тіла і, гінко розпластані у відчайдушному кидку, красиво і хижо витягувались у якомусь неймовірному шпагаті, демонструючи силу і натренованість.

Першим ішов Вожак. Старий відчаюга прожив довге, сповнене ризику і самопожертви життя, упродовж якого сотні разів зазірала в його безстрашні вічі смерть, змахуючи гострим лезом коси над його передчасно посивілою головою. Він, визнаний лідер, боєць без страху і сумніву, розумний і по-мудрому передбачливий, завжди ішов назустріч небезпеці. Навіть коли був реальним шанс уникнути її, обійтися малою кров'ю. Він понад усе любив безкомпромісність і впевненість у собі, і вдача не зраджувала йому. На його мускулістому, маслакуватому тілі можна було налічити не один десяток рубців од заподіяних у різні часи й різними суперниками ран, важких і не дуже, глибоких і не вельми... Йому судилося побачити й пережити чимало на не такому вже й короткому відтинку життя. Він жив за суворими законами тундри, і цим усе сказано.

198 слів

За М. Красуцьким